

ДНЕВНИКЪ

(стенографически)

на

II^{то} обикновено Народно Събрание.

LXXXIV ЗАСЪДАНИЕ, ПОНЕДЪЛНИКЪ 24 НОЕМВРИЙ 1880 ГОД.

(Подъ председателството на г-на Сукпарова. — Начало въ единъ часъ послѣ пладнѣ.)

Председателъ (звъни): Ще се чете списъка.

Секр. Радославовъ (Чете списъка): Вчера отсъстваха: Христо Стоиновъ, Павловъ, Петръ Генчевъ, Д. Кузмановъ, Кара-Петровъ, Горбановъ, Цеко Ванчевъ, Попъ Анто, Цеко Вълчевъ, Кирковъ, Нино Петровъ, Тодоръ Балабановъ, Г. Поповъ, Цочо Спасовъ, д-ръ Браделъ, Карагашевъ, Бурмовъ, Д. Цанковъ, Тодоръ Станчевъ, Атанасъ Костовъ, Кжичо Желковъ, Д. Бърневъ, Ахмедъ ефенди, Василъ Поповичъ, Ахмедъ Идризъ-Оглу, Ахмедъ ефенди, Михалаки Колони, Симеонъ Митрополитъ Преславскій, Д. Болѣрскій, Тодоръ Икономовъ, д-ръ Радославовъ, Молла, Мустафовъ, Йорданъ Симеоновъ, П. Черневъ, Марко Велевъ, Калчо Пасковъ, Иванчо Стоиновъ, Илиа Цановъ, д-ръ Беронъ, Симо Соколовъ, Десевъ, Тома Кърджиевъ, Стоилъ Поповъ.

Председателъ: Отъ 172 представители, 54 отсъствуватъ съ касиранитѣ, 118 присѣдствуватъ има по много отъ половината и засѣданieto се отвара.

Ще се чете протоколъ 80.

Секр. Радославовъ (Чете протоколъ 80.)

Председателъ: Има ли нѣкой да направи забѣлѣжка?

Тодоровъ: Тамъ е казано, че азъ съмъ се съгласилъ съ мнѣнието на г-на Министра отъ относително до прошението. Азъ съмъ се съгласилъ съ мнѣнието на г-на Стамболлова и моля да се поправи.

Р. Поповъ: Въ отговоръ на г-на Тодорова има да кажа, че въ стенографическитѣ протоколи е точно казано, какъ вие казахте.

Председателъ: Ще се вземе въ внимание и тази поправка. На дневенъ редъ е продължението законопроекта за подданството.

Калчо Симеоновъ: Азъ мисля, че въ миналото засѣдание се прие на дневенъ редъ моето запитване къмъ г-на Министра на Финанситѣ.

Председателъ: Не може да се туря по напредъ на дневенъ редъ, до гдѣто не се свърши законопроекта, който останѣ отъ вчерашния дневенъ редъ. Но подиръ ще дойде и вашето.

Даскаловъ: Докладчика го нѣма, и азъ като членъ отъ тѣзи комисии, ако Народното Събрание желае, да рапортирамъ, за да не става спиране.

Председателъ: Желаетъ ли Народното Събрание да се говори въ отсъствието на г-на Министра? (Гласове: желяе! — друди гласове: не желяе! на дневенъ редъ.)

Р. Поповъ: Г-да! много нѣжти законопроекти сѣ се разисквали въ отсъствието на г-да Министритѣ, и то въ миналата сесия и даже и сега. За това мисля, че може да слѣдваме нашата работа.

Бръшляновъ: Менѣ се чини, че законопроектътъ, който ни предлѣжи е отъ голѣма важность, и почти при всѣкий членъ ще трѣба да дава разяснения г. Министръ; и за това безъ да присѣдствова той, да не пристѣжваме къмъ разглѣждане.

Тодоровъ: Г-нъ Р. Поповъ каза, че нѣмаме работа съ Министритѣ. Но Министритѣ иматъ да даватъ обяснения върху закона, който има да се разглѣжда. За това азъ отъ своя страна бихъ желалъ, до гдѣто не дойде г-нъ Министрътъ, да се не разглѣжда закона. Въ това време има да направи едно предложение, ако Народното Събрание желяе да го чуе.

Стамболовъ: Преди да го чуе Народното Събрание, трѣба да знаемъ заглавието на предложението. Ако е въпросътъ рѣшенъ, то, споредъ 21 членъ на правилъ-

ника, може да се не дава дума, и може би, че това предложение не е на дневен редъ.

Р. Поповъ: Истинна, г-да, че правилникътъ казва въ 21 членъ, щото не можеме да се повръщаме; но този законопроектъ не е свършенъ и азъ имамъ да говоря върху този законопроектъ. Моето не е предложение и нѣма нужда да е г. Министръ тука. Азъ има да направя въ кратецъ освѣтление върху този законопроектъ въ Народното Събрание. Пѣщо, което знаи, искамъ, да го исповѣдамъ предъ олтари на отечеството, и тука е олтарътъ на отечеството; и всѣкий отъ насъ, който знае нѣщо и го замълчи, то е въ вреда на обществото и на държавата. За това, азъ съмъ длъженъ да исповѣдамъ тука предъ олтари на отечеството. Ако ми не позволите да го исповѣдамъ, то азъ отхвърлямъ венчки грѣхове, които, споредъ мене, могли би да се случатъ.

Бръшляновъ: Менѣ се чини, че никой не отказва на г. Райча да исповѣда онова, което желае. Но по добръ би било, понеже това се отнася до измѣненieto на проекта, който е представенъ отъ г. Министра, и е приетъ, да присѣтствува и г. Министръ, а безъ неговото присѣтствие да се не разгледва това предложение; защото зная, че когато се внесе единъ законопроектъ и Министерството не е съгласно съ измѣненieto, което се прави, то си оттегля проекта. Следователно трѣба Министрътъ да присѣтствува за да каже, да ли е съгласенъ или не. Послеъ може окончателно да се рѣшава и Министрътъ остава на волята си да оттегли проекта си или не.

Стамболовъ: На дневенъ редъ е да се разиска 3 глава отъ законопроекта за подданството. Който има да прави предложения, може да ги направи, когато се свърши този законъ, може да ги направи за допълнение на закона. Заради това, моли бюрото, съгласно съ 21 членъ на правилника да пристѣпни къмъ дневенъ редъ. Така сѣщо и по 12 членъ отъ правилника. Този правилникъ ние го работихме и трѣба да го уважаваме. И никакви побочни въпроси не трѣба да се разискватъ.

Р. Поповъ: Г-да! азъ винаги съмъ билъ противенъ на такива забавяния съ които губимъ време. Сѣщо и сега азъ не бихъ желалъ никога да губимъ време съ такви разисквания. Но азъ повтарямъ, че никакво предложение нѣма да направя и никакви измѣнения на този законопроектъ, за който е думата. Азъ не желая да се измѣни, но искамъ да дамъ едно малко освѣтление, за да си искажа истината, която азъ зная. Желаете ли, моля, да ви искажа я или да остане да я потъпчимъ? (Гласове: нека говори).

Предсѣдатель: Желаете ли Народното Събрание да говори г. Р. Поповъ? Който желае да си дигне ръжката, (35 за, и повече отъ 40 противъ). г. Р. Поповъ нѣмае думата.

Р. Поповъ: Тогава остава до когато дойде Министрътъ при разискването на законопроекта.

А. Цановъ: Азъ мисли, за да бждемъ послѣдователни на сегашното рѣшение, че не може въ отсъствие на Министра да се разиска върху този предметъ, то и г. Докладчикъ да не докладва; защото тамъ трѣбать нѣкои обяснения, които трѣба да даватъ Министрите.

Стамболовъ: Единъ законопроектъ се внесе въ камарата. Този законопроектъ се внесе отъ Министра и Министрътъ е длъженъ да защити свой законопроектъ, ако той не се съгласява съ измѣненiята, които прави камарата. Камарата е свободна да го чуе или не. Ако г-нъ Министръ не се съгласи, то тог отегля свой законопроектъ и ние нѣма нужда да го чакаме. (Министръ Цанковъ дохожда.) Ето той дохожда и работата е свършена.

Докладчикъ Наумовъ: Тука се бѣше разгледала онзи дѣлъ първата частъ на този законъ за приеманне на български подданици.

(Чете III. отдѣлъ § 18.)

Възгарското подданство се гзгубва:

- а) по отказване;
- б) по рѣшение на властитъ;
- в) по отсъствие;
- г) по усиновление;
- д) по жендба.

Комиссията не е направила никаква забѣлжка.

Тихчевъ: Г-нъ Р. Поповъ имаше да направи предложение и остана да говори, когато дойде г-нъ Министръ.

Предсѣдатель: Моля г-на Тихчева да се държи на дневния редъ.

Р. Поповъ: Азъ, г-да, като ми се въспре да говоря, понеже г-нъ Министръ отсъствуваше и той като е сега тука, искамъ думата. (Гласове: нека говори).

Предсѣдатель: Трѣба да знаемъ какво се рѣшава въ Народното Събрание. Ако всѣкий захване да ръководи събранието, то бюрото трѣба да отетжни и той да дойде да се разпорежда тука.

Докладчикъ: Г-нъ Р. Поповъ казва, че когато се пчете венчки законопроектъ и дойде Министрътъ, тогава ще направи той своето предложение.

Предсѣдатель: Имали нѣкой да говори върху 18-й членъ? (Нѣма). Приема ли Народното Събрание членъ 18-й, заедно съ заглавието, както е въ законопроекта? (Приема се).

Докладчикъ: (Чете § 19):

Министрътъ на Възникитѣ Работи, слѣдъ мнѣнието на Министерския съветъ, рѣшава отказването на единъ български подданикъ отъ подданството му. Рѣшението на Министра се съобщава на онгози, който се отказва отъ подданството си.

Тука има една редакционна поправка отъ страна на комиссията, именно »отказване« да се замѣни съ »отричане«.

М-ръ Цанковъ: Азъ се задоволявамъ.

П. Станчевъ: Въ по горний членъ стана поправка, че Народното Събрание рѣшава и Министерътъ му съобщава. Тука пакъ се казва за Министерскиятъ Съветъ.

М-ръ Цанковъ: По горѣ е казано, че народното събрание рѣшава за присманието, а не и за отказването.

Баларевъ: Азъ не съмъ съгласенъ да се замѣни думата »отказване« съ »отричане«; защото въ 18-й членъ приехме думата отказване и трѣба да бждемъ последователни и да държимъ ежщата дума.

Докладчикъ: Азъ приемамъ да си остане »отказване«.

Председателъ: Приема ли Народното Събрание членъ 10-й както си е въ законопроекта? (Приема се.)

Докладчикъ: (Чете чл. 20.):

Въ мирно време никому не може да се отрече, за да се откаже отъ българското си подданство, ако е изпълнилъ слѣдующитѣ условия:

- а) да има правоспособностъ или пъкъ прошенieto му да е законно потвърдено отъ баща му или настойника му;
- б) да има свидѣтелство отъ Военния Министръ, че е освободенъ отъ военно изслужаване;
- в) да има свидѣтелство, че нѣма никакъвъ дългъ на държавата или общината, и
- г) че никакво наказателно изслѣдванe не е отредено противъ него въ българската територия, нити пъкъ, че има пъкое рѣшение за наказание, което да не е изпълнилъ.

Нѣма никаква поправка въ този членъ.

Грънчаровъ: Въ първата алинея стои: да иматъ право да разполагатъ и г-нъ докладчикъ чете: »да иматъ правоспособностъ«. Каква смисълъ има тѣзи дума »правоспособностъ«.

Председателъ: Това се прие вече въ погорнитѣ членове и »правоспособностъ« се обяснява тамъ. Има ли нѣкой други да забѣлѣжи върху този членъ? (Нѣма). Приема ли Народното Събрание членъ 20-й съ направенитѣ измѣнения отъ комисията въ думитѣ: да разполагатъ съ »правоспособностъ«. (Приема се.)

Докладчикъ: (Чете чл. 21.):

Въ военно време Негово Височество Князътъ рѣшава отказването отъ подданство по докладъ съ Министерството.

Комисията прибави само »отъ надлѣжното Министерство«.

М-ръ Цанковъ: Наистина, комисията добръ е изпълвала; защото, и азъ го така разбѣрамъ надлѣжното Министерство.

Председателъ: Приема ли Народното събрание членъ 21-й съ поправкитѣ на комисията? (Приема се.)

Докладчикъ: (Чете чл. 22.):

Отказването отъ подданството се простира и на жената и на малолѣтнитѣ дѣца на оногзи, който се е отказвалъ отъ българското подданство.

Комисията не е направила никакви измѣнения. Ако иматъ правоспособностъ, то до тѣхъ не се отнася този членъ, но ако сѣ малолѣтни.

Д-ръ Антоновъ: Трѣба да се тури и на малолѣтнитѣ дѣца; защото могатъ да бждемъ дѣцата пълнолѣтни. За това, по хубаво е да се опредѣли.

М-ръ Цанковъ: Ако се каже малолѣтни или да се не каже, то се разбира; защото на пълнолѣтнитѣ бащата нѣма сила, ако е той приелъ чуждо подданство. Тука се разбира малолѣтни дѣца, защото, тогава иматъ сила бацитѣ на тѣхъ, а на пълнолѣтнитѣ нѣматъ никаква сила.

Докладчикъ: Като въ § 10 този въпросъ се обяснява, то комисията така го разбира, че само на малолѣтни има сила този параграфъ.

Д-ръ Антоновъ: Тука се простира това и на жената, а жената е пълнолѣтна.

М-ръ Цанковъ: За жената ние видѣхме и по горѣ общо правило, че ти всекога слѣдва подданството на мъжътъ си. Това е общо правило, а дѣцата е друго нѣщо. Пълнолѣтнитѣ сѣ независими, а малолѣтнитѣ сѣ зависими отъ бацитѣ. Но жената пълнолѣтна или малолѣтна е зависима отъ мъжа си.

Тодоровъ: За пояснение да се приеме забѣлѣжката на г-на Антонова »малолѣтнитѣ«.

Пановъ: Същото искахъ да кажа, че трѣба за обяснение да се тури »малолѣтнитѣ«.

М-ръ Цанковъ: Азъ нѣмамъ нищо противъ това, да се тури; защото тѣй се разбира »малолѣтнитѣ«.

Председателъ: Има ли нѣкой да говори? (Нѣма.) Приема ли Народното Събрание членъ 22 съ прибавката »малолѣтнитѣ«? (Приема се.)

Докладчикъ (Чете: чл. 23) Прошение за отказване отъ подданство се дава по ежщия начинъ, по който е показано въ чл. 12 и 13.

Комисията не е направила никакви измѣнения. То се разбира тука, че тѣй е длъженъ да изпълни всичкитѣ условия, именно да даде прошенieto на кмета, който го проважда до окружнийтъ управителъ и отъ тамъ въ Министерството.

Председателъ: Приема ли Нар. Събрание чл. 23 както се прочете? (Приема се.)

Докладчикъ: (Чете:)

24. Въ свидѣтелството за отказване отъ подданство се показва, че отъ просителъ се е отнело българското подданство и че той има жена и дѣца, отъ които сѣщо се е отнело това подданство,

Комисията не е направила никакво измѣнение. (Приема се.)

(Чете:)

Б. По рѣшение на властѣта.

25. Министерътъ на Въннитѣ работи може да заповѣда да си загуби подданството онаи, който безъ негово съгласие е вѣзълъ въ служба на друга държава, ако, като се повика назадъ не напустни службата и се завърне.

Комисията това го остави безъ измѣнение.

Кърджиевъ: Азъ мисля, въ редакцията на този членъ да се каже; »Министрътъ на Въннитѣ Дѣла,

може да заповѣда да се отнеме подданството» вмѣсто «да се изгуби».

М-ръ Цанковъ: Подданството не можн да се отнеме. Като постоицтвова той, и казва: че с Българскій подданикъ, то Министерството може да заповѣда, че му се изгубва подданството; защото тука с работата за трето лице. Огнеманне може да стане между двѣ лица, а заповѣдта става къмъ 3-то лице, т. е. ако третото лице иска да знай какъвъ е подданикъ, то ще му се каже на еди-кое основание, той губи подданството си.

Райчо Поповъ: Азъ мисля, че не би било злѣ да се прибави «и оици, койго е билъ или койго е подъ военна повинность и когато се нуждае държавата, го повиква, а той не дохожда, да се исклучава».

М-ръ Цанковъ: Тѣй и въ отказването е казано и за военната служба, че не имъ се позволява да се откажатъ отъ подданството; но че трѣба напредъ да изпълни военната повинность. Но ако побѣгне, то щомъ влѣзе въ държавата ще се накаже.

Райчо Поповъ: Като знай, че има законопроектъ за народното опълчение, и понеже държавата ни е малка, то когато дойде въ таквъзъ критическо положение, тогазъ веѣкии българинъ, гдѣто и да е въ странство, длъженъ е да се претече на помощъ въ своето отечество. А кой трѣба да го вика? Азъ мисля, че г-нъ Министръ. И ако такъвъ българинъ се откаже и не дойде, тогава да нѣма право да бжде българскій подданикъ.

Бръшляновъ: Въ ежщиятъ членъ, който се разиска, е казано, това което г-нъ Райчо Поповъ иска. Именно, че той когато му се заповѣда да се върне, а той се не връща.

Райчо Поповъ: Искамъ да отговоря на г-на Бръшлянова, че или азъ не мож да го истълкувамъ или господству. Тука е казано «ако е влѣзалъ на служба въ друга държава.» Ние знаемъ, че нашииъ българскій народъ отива като работникъ, като градинаръ дугеринъ и пр. въ чужбина, слѣдователно, половината отъ народа е вънъ отъ отечеството.

М-ръ Цанковъ: Единъ человекъ, който подлѣжи на военна служба и се намира въ друга държава, то Министерството го вика чрезъ своитѣ агенти, или чрезъ общинитѣ. Той, ако се отказва и не ще да дойде, то онова правителство не го накарва съ сила, ако дѣйтѣ правителства нѣматъ по между си конвенции; и. и. единъ българинъ въ Влашко въ време на война, правителството ще пише, че еди-кой българинъ трѣба де дойде тука, а той нерачи и се отказва. Тогава нашето правителство трѣба да се отнесе да ромжеското правителство да го докаратъ, ако той не ще да дойде доброволно, чрезъ полиция. Ако нѣмаме конвенции по между си, то тогава, не можемъ да го некаме и до гдѣто такова съгласие съ ромжеското правителство нѣмаме, не можемъ да накарваме единъ человекъ да дойде съ сила. Тѣй ежщо

и ние не сме длѣжни да проваждаме ромжескитѣ бѣжанци съ сила отъ тука.

Докладчикъ: То се разбира, че такъвъ се повиква отъ правителството и вика се още отъ общинското управление и ако нѣма конвенция, то щомъ се върне тука ще го уловятъ и ще се накаже.

Райчо Поповъ: Азъ до нѣгадѣ малко се поосвѣтлихъ върху това; но искамъ да ви напомня, че ние сме винаги въ критическо положение. Отъ нашииъ народъ не по малко отъ половината отиватъ въ странство и между тѣхъ има не само такива, които подлѣжатъ подъ военна повинность, но и такива, които подлѣжатъ подъ народно опълчение. Тѣ трѣба да се върнатъ щомъ Министрътъ ги повика, а ако не се върнатъ, то тѣ не сж синове на това отечество. Какъ може г-нъ Министръ да го повика, за това нѣма да говори; но днесъ правителството като го иска, той може да каже, че не е знаиъ; защото хората знаиъ да се възползватъ отъ разни обстоятелства.

Грънчаровъ: Азъ не знай, но мисля, че всички, които сми представители, знаемъ положението на отечеството ни, че това е задачата на нашииъ народъ, ако не по вече, то баремъ колкото г-на Райча Попова знаемъ. Той предлага, че като половината на народа билъ вънка и ако въ случай да се повика опълчение, то онѣзи, които не дойдатъ трѣбало да се исклучатъ отъ подданството, то тогава, ако половината отъ българскій народъ, който е вънъ не дойде и да имъ кажете, че ние не сте български подданици, това е повече противно на нашето желание. Азъ не знай какъ може да настоява г-нъ Райчо Поповъ да лишимъ половината българскій народъ отъ подданството. Неговото предложение е безумѣстно и слѣдователно да го неразискваме; но да си караме работата. (Гласове: исчерпано е.)

Предсѣдатель: Желаетъ ли нѣкой да говори? (Не желаетъ) Давамъ на вотипране. Приема ли Нар. Събрание членъ 25-й както си стои въ проекта? (Приема се.)

Докладчикъ (чете):

В. По отсѣтствие.

26. Българскійтъ подданикъ, който безъ пълномощие на българското правителство, живѣе въ продължение на десетъ години вънъ отъ границитѣ на България, изгубва българското подданство.

Отсѣтствието се брои или отъ деньтъ, когато той се е отделилъ вънъ отъ границитѣ безъ пашапортъ, или отъ деньтъ на истичанието на времето на пашапортътъ, ако го е взелъ и не го е подновявалъ отъ българскитѣ власти било вжтрѣшня, било акредитирани вънъ отъ границата. Жената и дѣцата на такъвъ човѣкъ си изгубватъ и тий подданството, ако се намѣратъ съ него.

Комиссията въ този членъ не е направила никакви измѣнения.

Грънчаровъ: Само това, че тука трѣба да се разбира за непълнолѣтни дѣца.

Бръшляновъ: Азъ не знай какъ ще се случи, когато нѣкой избѣгне по разни причини въ друга дър-

жава, а жената и дъцата му не идатъ по своя воля да го слѣдватъ; но оставатъ въ нашата държава, то ще ли иматъ тѣ за напредъ нашето покровителство.

Председателъ: Тука е казано, ако е жената съ него.

Славейковъ: На г-на Райча Попова, който мисли, че трѣба да се спомене въ протоколитѣ, има да му напомни онова, което казва г-нъ Министръ, че ако нѣмаме конвенции, не можемъ да искаме такъвъ челоуѣкъ отъ една друга държава; и знаете, г-да, че за ежегодниятъ наборъ сега стана законъ. Тоже ще стане законъ за народното опълчение. Ако по случай да стане нужда да поискаме такъвъ хора, които сж въ народното опълчение, или въ набора на войската, то отъ сега да ги поискаме, никогашъ тѣзи хора нѣма да дойдатъ. Това ми дохожда на умъ да попитамъ г-на Министра, има ли той намѣреніе да пристѣпн съ време до конвенции съ близосѣднитѣ държави; защото другояче ще се случи, че една трети отъ ония, които ще повикаме, било за народа, било за опълчението ще оставатъ въ чужбина, и ние, когато нѣмаме съ близосѣднитѣ държави конвенции, ще кажа, че тѣзи хора ще останатъ вънъ отъ набора и отъ опълчението. За това ще моля г-на Министра да пристѣпн до такава конвенция по скоро и желая да се запише това въ протоколитѣ.

М-ръ Цанковъ: Колкото за конвенции особено съ сѣднитѣ държави азъ съмъ захваналъ вече преговори, не само за военни бѣженци, но и за други; а още и за търговски работи. А колкото за въпросътъ гдѣто каза по напредъ г-нъ Райчо Поповъ, че ако би като нѣмаме конвенция, единъ, който подлѣжи на военна повинностъ, ако не рачи да се върне че трѣба да се накаже, азъ ще му кажа, че този законъ не трѣба да го наказва; защото за това има военний законъ, и той когато ще дойде въ България ще го викатъ и ще го дадатъ подъ еждъ, защото е избѣгналъ. Освѣнъ това, той не само че се наказва, но той си изгубва и политическия правдин; значи тука не трѣба да се каже специално за това.

А. Цановъ: Азъ пакъ ще кажа само върху онова, което, ако разбрахъ думитѣ на г-на Бръшлянова, който говори за жената и дъцата на такъвъ челоуѣкъ, защо да бждатъ виновати жената и дъцата, които сж принудени да ходятъ съ него.

Славейковъ: Азъ искахъ да обърна внимание на г-на Министра и съмъ задоволенъ съ отговорътъ му, като казва, че е въ такива преговори. Сега за въпросътъ, който г-нъ А. Цановъ разви, именно ми се чини, че е малко неправда тука; защото наистина има разлика, ако останатъ тука жената и дъцата, а той отива въ странство; тогава е той отговоренъ за себе си, а тѣ като оставатъ тука, сж подъ покровителство, като наши подданици; но ако би жената и дъцата отишли подиръ му, тогавъ има ли таково право да ги отчуждаваме отъ нашето подданство? Когато той умрѣ въ странство и

остави жената и дъцата тамъ, то тѣ оставатъ пакъ подъ покровителството на нашето правителство. Тѣ да ли сж виновни, като сж отишли подиръ него свързани съ бракъ? Тѣ трѣба да присѣтствуватъ тамъ; но ако тѣ сж отишли подиръ него и щомъ той умрѣ, то трѣба ли да откажемъ на жената и дъцата тѣхното подданство и да ги оставимъ въ чужбина, когато съвсѣмъ не по своя вина сж отишли изъ България. Трѣба да се премисли заслужаватъ ли тѣ да се отстранягъ отъ нашето подданство. Азъ мисли, че догдѣто тѣ не се откажатъ, ние нѣмаме право да ги оставимъ бѣзъ нашето покровителство. Противното не ми се вижда толкова справедливо.

М-ръ Цанковъ: Тука е казано въ тѣзи смисълъ, че жената и дъцата до гдѣто сж подъ зависимостъта на бащата, тогавъ слѣдватъ подданството съ бащата; но подиръ 10 години, ако слѣдватъ да бждатъ зависими, то е извѣстно, че не сж вече български подданици, значи до когато сж подъ зависимостъта на бащата.

Бръшляновъ: Съгласенъ съмъ съ тѣлкованието на г-на Министра. Азъ когато обърнахъ внимание върху този въпросъ, имахъ тожъ предъ видъ, че много пжти може жената да премине въ друга държава съ мъжа си и тогава си изгубватъ българското подданство; но бива случай, когато слѣдъ нѣколко години, ако мъжътъ се измѣни и стане съвсѣмъ лошъ, напуца жената си и тя се връща въ България. Сега се пита да ли е нужно да си поднови тя своето подданство или направо тя минува тука като българска подданица.

М-ръ Цанковъ: По долъ ще видите, че една жена, чужда подданица, като се ожени за български подданикъ и като умрѣ мъжътъ и макаръ че била по напредъ чужда подданица става българска подданица.

Славейковъ: Именно жената и дъцата си изгубватъ подданството, като се намѣрватъ при него; но понеже думата «изгубватъ» е силна и има смисълъ, че ако тѣ се повърнатъ слѣдъ смъртъта на баща си, нѣма да сж български подданици. За това при тѣзи дума изгубватъ, трѣбаше да се приложи: «до когато сж подъ волята на баща си».

М-ръ Цанковъ: Тука долъ е казано, че една чужда подданица, като се ожени за единъ български подданикъ, тя слѣдъ умираието на мъжа си остава българска подданица. Сжщо така единъ, който е избѣгналъ, слѣдъ 10 години, като си е изгубилъ българското подданство, е взелъ чуждо подданство, и подиръ умира; то жената остава такава подданица какъвто е билъ мъжътъ и, когато умрѣлъ.

Бръшляновъ: Азъ бихъ желалъ да се разясни това, ако жената и дъцата се завърнатъ, ще ли се завърнатъ като съвсѣмъ чужди подданици или щомъ жената и дъцата напуснатъ баща си и се върнатъ въ България, могатъ да се считатъ пакъ такъвъ подданици, каквито сж били по напредъ. Ако е тѣй, добръ; но ако ги

приемемъ като съветъ чужди подданици, то мисля, че това е голѣмо затруднение; защото става много пакти по неразумството на мъжътъ, че жената замине съ мъжътъ си на пр. за Влашко и той си изгуби правото на подданството; но тя види, че мъжътъ и е отишълъ на лошъ пактъ и че неговиятъ животъ не се съобразява съ нейниятъ и желае тя да се върне въ България, то-ти ще ли бжде още българска подданица или не?

М-ръ Цанковъ: Дѣцата догдѣто стоятъ при бащата, смѣтатъ се такива подданици, какъвто е баща имъ. Единъ, който е роденъ отъ български подданикъ, той не може да стане чуждъ подданикъ освѣнъ като има изнелѣтне. Ако тѣ малолѣтни се върнатъ, тѣ сж български подданици, ако ли пъкъ изнелѣтни станали чужди подданици, тѣ оставатъ чужди подданици. Тука има много подробности, които не могатъ всички да се преброятъ; то трѣба въ принципъ да приемемъ този законъ.

Славейковъ: На всичко не задоволява отговорътъ на г-на Министра по питанieto, което се подигна отъ г-на Бръшлянова, защото тука се казва, когато бащата замине за друга страна и вземе друго подданство, то жена му и дѣцата му слѣдъ неговата смъртъ сматратъ ли се като чужди подданици; защото тѣ тогава взиматъ подданството, което ималъ баща имъ и това не отговаря на въпроса, който се подигна; но понеже г-нъ Министръ отговори, че и за това е предвидено, както и за други обстоятелства, то азъ съмъ противенъ само на думата изгуби; това значи, че когато се върне, трѣба отново да се домогва за подданството. За това, ако можеше да се измѣни тѣзи дума »изгубва«. Защото е възможно, че единъ не дошълъ на възраст да може да зависи отъ него да приеме подданството, което е приелъ бащата му. Ако умрѣ баща му, то съ думата »изгубватъ« е вече лишенъ отъ подданството. Когато е на възраст, това го разбирамъ; но когато не билъ на възраст, то той защо да се изключаватъ отъ подданството. За това бихъ желалъ да се опредѣли по точно това.

А. Цановъ: Азъ отъ този членъ не разбирамъ нищо друго освѣнъ, че тѣзи за всекогашъ губятъ своето подданство. Тука се разбира, отъ думата »намѣратъ«, че когато тѣхъ търпи Правителството и се намѣратъ тамъ. А излиза още и това че губятъ подданството си, само до когато сж малолѣтни или до когато сж подъ бащината власть; другояче не може да се приеме, защото това не би било право; за това трѣба да се каже »ако сж малолѣтни или до когато сж подъ неговата власть«.

Предсѣдателъ: По горѣ се казва, че »жената преминува на мъжовото подданство« както у насъ тѣй и на други мѣста това не може да бжде иначе.

М-ръ Цанковъ: Въ чужбина, когато се намира единъ мъжъ, който си изгубва подданството да не отиде жена му и дѣцата му да претендуватъ, че тѣ сж български подданици, а мъжътъ да каже, азъ съмъ напр.

сърбски подданикъ, това е за това, че ще се намѣрятъ въ затруднение нашитѣ власти. Мъжътъ се отказва отъ нашето подданство, а жената и дѣцата не рачатъ да станатъ чужди подданици. По горѣ е вече казано, че малолѣтнитѣ дѣца и жената зависатъ отъ мъжътъ. За това тука трѣба да се каже, жената и дѣцата до когато сж подъ зависимостъ та на баща си, тѣ си изгубватъ подданството. Но като е вече по горѣ казано, то може тукъ и безъ него да се приеме.

Бръшляновъ: За да имамъ никакви недоразумѣния, азъ предлагамъ да се изрази така този членъ: »Жената и дѣцата на такъвъ чловѣкъ не го ползватъ отъ българското подданство, догдѣто сж подъ неговата зависимостъ.

М-ръ Цанковъ: Това не трѣба тука да се каже защото такива, ако се намѣратъ тука въ България, тѣ сж български подданици. Но когато сж отишли при него и като той, може би, да е забвналъ и изгубилъ подданството си, то тогава и тѣ понеже семейството е въ зависимостъ на бащата — не ще се смѣтатъ български подданици. Но ако тѣ, жената и дѣцата живѣятъ тука, тѣ се считатъ тукашни подданици.

Цановъ: Споредъ мене туй отказване или това заплашване на мъжътъ е единъ родъ наказание да уважава законътъ на онай страна, къмъ която той принадлежи. Но мисля, че тука е една несправедливостъ да се дава наказание на жената и дѣцата; какво сж виновни тѣ? Ако мъжътъ е направилъ извѣстно престѣпление по погрѣшка или по съзнание и ако осжждаме него да ли трѣба и жената и дѣцата да се наказватъ? Отъ тая страна азъ глѣдамъ, че въпросътъ е поставенъ несправедливо. И за туй трѣба послѣдната алинея съвършено да се изостави. Ние казахме по напредъ, че жената всекога носи подданството на мъжа си, разбира се, че ако мъжътъ приеме чуждо подданство и тя го приема. Защото въ това отношение законитѣ сж еднакви и слѣдователно пѣма нужда това иѣщо да се приеме. Ако пакъ пожелае да се върни, тогазъ е несправедливо да се наказва. За това споредъ мене е неумѣтна послѣдната алинея и не трѣба да я има. Тя е съвършено безполезна. Ако се възвѣрнатъ тѣ ще бждатъ, за насъ, български подданици.

Райчо Поповъ: Азъ искамъ да кажа само, че ако бащата е чужди подданикъ, то малолѣтнитѣ владѣитѣ онова, което наследятъ отъ баща си. Ако жената и дѣцата и да сж станали чужди подданици, тѣ пакъ добиватъ нашето подданство, когато се върнатъ. Когато мъжътъ е чуждъ подданикъ, тогава ще излѣзе неспоразумѣние между нашето правителство и между онова, на което той държи подданството.

Славейковъ: Българскитѣ на г-на предсѣдателствующий ме накараха да помисля по нататѣкъ. Дѣйствително ние не правимъ законъ за подданството само за насъ, но той има obligation и къмъ други държави както е по напредъ казано за подданството на жената у насъ, то се

разбира, че така е казано това за подданството и въ другитѣ държави. Но искамъ да кажа, че ако тѣй се разумѣва, тогазъ и азъ съмъ съгласенъ съ г. Панова, че послѣдната алинея е излишна. Защото, ако се разбира горното, че е за тѣхъ и за насъ, тогава е достатъчно. Както ще ставатъ отъ нашето въ чуждо подданство, така и отъ чуждо въ нашето. За това намирамъ послѣдната алинея излишна, защото тамъ се казва, че той напестина изгубва подданството си, но ако и тѣй да е, то само отъ горното узаконение се разбира. За това не трѣба да се задѣлжаваме пакъ по долѣ.

Баларевъ: Ако единъ чловѣкъ приеме чуждо подданство, то се разбира, че ще го приематъ и неговата жена и дѣца. За това мислж, че тука можемъ да промѣнимъ алинеята така: »Жената и дѣцата на такъвъ чловѣкъ си изгубватъ и тѣ подданството, когато той е вече приемъ чуждо подданство«, т. е. въ онова време, когато той се изчисли отъ българското подданство.

Паничерски: Менѣ ми се чини, че въпросътъ е твърдѣ ясенъ и не трѣба толкова много разсуждения. Каква вина има едно несчастно дѣте, което веднажъ е родено отъ български подданикъ и баща му е приемъ чуждо подданство? Защо да се наказва това дѣте за да изгуби българското си подданство? Това е твърдѣ ясно. Слѣдователно на мнѣние съмъ, и азъ както каза и г-нъ Пановъ, че трѣба съвършено да се отхвърли послѣдната алинея.

Докладчикъ: Менѣ ми се вижда чудно, защо даде този членъ толкова причини, за толкова широки мотивировки. Тука е на просто казано онова, което е въ всички други държави казано, че паспорти трѣба да си взиматъ, ония, които отиватъ вѣнъ отъ държавата, за нѣколко години; подиръ 5 год. трѣба да го подновя, за което има агенти за да помагатъ и ржкопомогатъ въ търговията. Ако пакъ чловѣкъ не промѣни паспорта си въ разстояние на 10 год. и се пресели тамъ съ цѣлата си фамилия, той се лишава отъ подданството и ако става чуждъ подданикъ то сжщо и неговата фамилия встѣпва въ чуждото подданство защото, ако приеме само той чуждо подданство и фамилията му е въ българско подданство, то ако въ нѣкои обществени и граждански работи мѣстнитѣ власти да се намѣватъ, то тогава фамилията му можеше да понека помощъ отъ нашето агенство; но послѣдното не може да се намѣва между мъжа и жената.

Славейковъ: Азъ мисля, че е достатъчно казано въ § 8 (чете.) Разумѣва се, че българка, която отива подиръ мъжа си, тоже изгубва българ. подданство, а послѣ по натурализация добива съ мъжътъ си наедно подданството. Защото оново, което искаме ние отъ другитѣ държави и тѣ иматъ право да искатъ това отъ насъ, защо да казваме тука, че изгубватъ подданството, ако се намѣратъ съ него. Достатъчно е казано, че ако остане тука остава въ наше подданство. Тогазъ, ако се намиратъ

съ него излишно е да се потвърждава сжщото пакъ. Даже тука излиза противорѣчие, защото туй нѣщо не ни запазва предъ загубата, която чл. 8 и 10 показватъ защо е това.

М-ръ Цанковъ: Ето защо е тая алинея; като е фамилията му тука, ти си не изгубва подданството, а когато е възка, то само пълнолѣтни дѣца могатъ, ако щжтъ да не приематъ неговото подданство, а малолѣтнитѣ, които сж вѣнъ изгубватъ подданството си и когато се върнатъ, могатъ по натурализация да си го получатъ. А ония, които си останатъ тука, тѣ сж си български подданици. (Гласове; исчерпано е!)

Пановъ: Азъ до сега, колкото слушахъ обясненията на г. М-ра, никакъ, не видѣхъ мотиви, на които да се основава законътъ. Азъ по напредъ предложихъ да се махне послѣдната алинея на този членъ, именно като виждахъ отъ това, че нищо не губимъ, а напротивъ печелимъ. Г-нъ М-ръ като мотивъ каза, че такава една жена, когато се завърне съ дѣцата си, ще може да спечели нашето подданство обратно както една чуждестранка, по натурализация. (Единъ гласъ: не е наказана.) Това е единъ родъ наказание. Ако се натурализира, тя не се ползова съ политически и граждански права презъ цѣло петгодишно време. Това е единъ родъ наказание. За това послѣдната алинея е безполезна и излишна.

Савва Илиевъ: По горѣ се каза, че когато мъжътъ изгуби подданството си, то жената и дѣцата му сжщо го изгубватъ. Но ако мъжътъ въ десетъ годишното си странство го изгуби, а жената и дѣцата му сж тука, тогава трѣба да се каже, че и тѣ си промѣняватъ подданството. За това е нужно да се каже, »ако тѣ сж наедно съ него«. Но когато жената му и дѣцата му сж тука, тѣ се считатъ наши подданици, макаръ мъжътъ да си го е промѣнилъ.

Пановъ: Азъ не зная, да ли правимъ законъ за насъ или за чуждестранци. Това е работа на страната, въ която се намира нашия подданикъ, да опредѣли подданството за жената, която е съ мъжътъ си. Наша работа е, да опредѣлимъ за мъжътъ, койго е глава на жената и дѣцата и които сж съгласни да идатъ съ него и носятъ неговото подданство. Но ако се върнатъ, тогава нѣма да губимъ нищо, когато ги приемемъ пакъ въ нашето подданство. (Исчерпано е! исчерпано е!)

Паничерски: Бихъ желалъ да попитамъ г. М-ра едно нѣщо. Ако би единъ български подданикъ отиде за граница и живѣе тамъ 10 год. и не взема български паспортъ; въ сжщото време, не е взелъ и единъ другъ паспортъ; тогава, какво би направили жената и дѣцата му, ако сж съ него? По тжзи алинея тѣ изгубватъ подданството си, но тѣ не се ползоватъ нито съ българско нито съ чуждо подданство. За това е несправедливо да се лишаватъ отъ нашето подданство. Съгласенъ съмъ съ г. Панова да се махне тжзи алинея.

Бръшляновъ: Разбира се, че колкото повече при-мѣри противоположни приведемъ, толкова по хубаво ще се разбере законътъ. Ако се случи единъ мъжъ да иде въ странство и жената съ него отиде; подиръ това, като живѣятъ тамъ 2—3 год., тя пакъ се връща въ България. Но въ това време си изгубилъ подданството мъжъ и; тѣ живѣли тамъ нѣколко години и жена му не иска повече да живѣе тамъ, връща се въ България, какво ще стане съ нея?

Баларевъ: Жената и дѣцата ще си изгубватъ подданството, ако се намѣрятъ съ него, мъжътъ е на чужда страна и е приелъ чуждо подданство; но ако се намѣрятъ тука жената и дѣцата, тогазъ тѣ си оставатъ български подданици.

М-ръ Цанковъ: Ако да се махне тѣзи алинея, то ще каже, че на одного, който е изгубилъ подданството, като е билъ на чужбина, и жената и дѣцата му макаръ и да сж тука, не сж български подданици; но ако туримъ тѣзи алинея, както си е, то даваме една привилегия на фамилията именно, че жената и дѣцата, които живѣятъ въ България, ако и да изгуби мъжътъ подданството, то тѣ пакъ сж български подданици. Истина, че трѣба тѣзи алинея да остане тука. Ако би да умрѣ мъжътъ тамъ, той може да има наследство и жената ако отиде да си вземе наследството, ще има защита отъ нашия агентъ; но всичко това сж подробности и всички подробности не могатъ да се турятъ въ единъ законъ. (Гласове: исчерпано с.)

Славейковъ: Довода на г-на Министра е тоже същиятъ, който той иска да каже за примѣръ, и това което е казано въ членове 8-й и 10-й. Когато жената и дѣцата си оставатъ тука, какъ може да се каже, че сж подданици на оногова, който е отишълъ на нѣкакѣ да стане нѣкакъвъ подданикъ. Именно за това трѣба да се остави и махне тѣзи алинея; защото тамъ може да се мисли, че тѣзи, които сж тука, сж чужди подданици. Най послѣ азъ мисля, че никѣдъ закона не се нарушава, ако се махне тѣзи алинея. Разумѣва се, както ще стане съ другитѣ, така ще стане и съ насъ, за това по добръ да се разумѣва, отъ какво да го опредѣлимъ и то въ ущърбъ на нашиятъ подданици, които живѣятъ въ чужда страна.

Пановъ: Почти също, което каза г-нъ Славейковъ имамъ и азъ да кажа и ползувамъ се отъ случаи да повтори, че ако остане послѣдната алинея, то нищо друго не произлиза освѣнъ затмивяване на закона. Именно азъ отъ облепението на г-на Министра разбрахъ, че ще стане бъркотия, ако се не каже, че жената и дѣцата ако не слѣдватъ мъжътъ, че непременно трѣба да се опредѣли какви подданици сж; това не е наша работа. Дѣцата и жената на оногова, който е 10 години въ чуждестранство, това е тѣхна работа и тѣхна воля да идатъ слѣдъ мъжътъ, или да се върнатъ назадъ. Ако идатъ слѣдъ мъжътъ, то ще носятъ неговото подданство.

Ако се пакъ върнатъ, загубваме ли нѣщо, ако ги приемемъ? Защо да туриме такава алинея. Това е работа на онай страна, гдѣто живѣятъ, тя да опредѣли подданството имъ.

Стамболовъ: Тѣзи алинея да си остане споредъ редакцията на г-на Баларева и съ прибавка именно, че: «ако жената и дѣцата на такъвъ единъ чловѣкъ не се върнатъ въ България по рано, отъ означениятъ срокъ,» съ това великитѣ принципи изгубватъ важноста си; защото единъ чловѣкъ, който живѣе 10 год. въ една държава безъ пашапортъ, и ако жената и дѣцата сж съ него, то се разбира, че сж съ него съгласни, и ако подиръ 9 години да се върнатъ, то иматъ тѣ право да бждатъ като български подданици. За това азъ съмъ на мнѣние, че тѣзи алинея трѣба да остане. Законътъ е по добръ да се направи точенъ, за да нѣма послѣ различни тълкования. За това и тѣзи прибавка да си остане.

Баларевъ: Азъ мисля, че прибавката на г-на Стамболова не е добра; защото той казва, че преди 10 години, ако се върнатъ иматъ право да бждатъ български подданици; но че се лишаватъ подиръ 10 години отъ подданството. Ако го лишаваме, когато не е приелъ той чуждо подданство, то въ принципъ отказваме съ това право на жената и дѣцата да се върнатъ; но работата е че той, ако е приелъ чуждо подданство, то жена му и дѣцата му сж станали чужди подданици; за това трѣба да се прибави «жената и дѣцата изгубватъ подданството си, ако се намиратъ тѣ при него, и ако той е вече въ чуждо подданство, когато е изгубилъ българското подданство,» ако той не е билъ чуждъ подданикъ, то тѣ могатъ да се върнатъ въ България.

Пановъ: Друго нищо нѣма да кажа, освѣнъ да се съглася съ г-на Стамболова, закона да бжде ясенъ. И на това основание за да бжде ясенъ не остава друго, освѣнъ да се отмахне послѣдната алинея.

М-ръ Цанковъ: Г-нъ Пановъ е юристъ и той знае закона. Той знае, че единъ жененъ чловѣкъ дохожда въ дакия съ жена си, за имотъ; но за имотъ между жената и мъжътъ вѣка една държава има особенъ законъ. Нека предположимъ, че единъ вагабонтиъ българинъ отишълъ отъ тука и подиръ 10 години си изгубилъ подданството. Сега жената и дѣцата му сж тука. Жена му му е донесла имотъ; а той си отива и взима друго подданство на такава държава, на която законитѣ за препирни между мъжъ и жена за имотъ сж въ полза на мъжътъ. Той дохожда съ оново подданство тука и иска да вземе имота на жената си. Тогазъ пъкъ жената казва азъ съмъ българска подданица, то тогава раздѣленето ще стане по български законъ, и Българското правителство ще я защитава, а ако нѣмаме тѣзи алинея въ закона, тогазъ онзи, който е дошелъ за имота на жената си, ще смѣта, че тя е сжца подданица, както той. Ако не дадемъ тѣзи привилегии, че жената, като е останала въ България, се смѣта за българска подданица,

Защото другоаче ще постъпва съ нея както му казва неговият закон. За това постоянновамъ да си останемъ тѣзи аминя, както си е тука. (Гласове: исчерпано е, да се гласоподава!)

Председателъ: Желаетъ ли Н. Събрание да се говори? (Не желаетъ.) Давамъ на вотирание чл. 26 както си е въ проекта. Приема ли Н. Събрание чл. 26 както е въ проекта? (Приема се.) Който го не приема да си дигне ръката. (Меншество.)

Докладчикъ (Чете):

Г. По осиновление.

27. Изгубватъ българското подданство дѣцата, които сж осиновени отъ единъ чуждъ подданикъ споредъ законитѣ на държавата, отъ която той послѣдния зависи. (Приема се.)

(Чете):

Д. По женитба.

28. Изгубва своето българско подданство българката, която се омъжи за чуждъ подданикъ.

Не изгубва българското подданство чужденката, която, слѣдъ като се е омъжила за български подданикъ остане вдовица, или се раздѣли или се напусне отъ мъжа си. (Приема се.)

(Чете):

29. Българката, която е омъжена за единъ чуждъ подданикъ придобива пакъ своето българско подданство, ако женитбата ѝ се уинчотжи отъ съдилището.

Повръщане въ българско подданство.

30. Всички ония български подданици, които сж си изгубили българското подданство, могатъ да се повърнатъ въ това подданство по условията на натурализацията показани въ предиджикитѣ членове на тоя законъ, освѣтъ, ако Народното Събрание рѣши да се приематъ пакъ въ българско подданство безъ условията на натурализацията.

Но въ послѣднийтъ случай повърнатии въ българско подданство не ще има право за прѣдставителъ въ Народното Събрание освѣтъ слѣдъ десетъ години.

Наумовъ: Мисли, че тука има една забѣлѣжка именно »а тѣзи, койго сж изгубили подданството по отсѣтствие и осиновление могатъ да бждатъ депутати подиръ 5 години«.

М-ръ Цанковъ: Съгласенъ съмъ съ допълненнето.

Стамболовъ: Азъ не мож да зная на какво основание се прави предпочтене на онѣзи, които изгубили по отсѣтствие своето подданство. Комисията когато прави измѣнения, трѣба да даде мотиви.

Наумовъ: Комисията казва по осиновление; защото това не зависи отъ неговата воли да става чуждъ подданикъ; но като родителятъ му ставатъ, то става и той. За това се прави това улеснение на него.

Стамболовъ: Тогазъ единъ български гражданинъ, бащата на когото става чуждъ подданикъ, то и неговитѣ дѣца ставатъ чужди подданици. Защо пакъ да се каже, че който по отсѣтствие или осиновление приелъ чуждо подданство, защо да иматъ тѣ предпочитанне отъ тѣзи, които сж станали по закона чужди подданици. Азъ неамирамъ основание въ това и желая да се во-

тира както си е въ проекта, при всичко, че г-нъ Министръ се съгласи съ прибавленнето.

П. Станчевъ: Понеже станаха разговори за отблъсване прибавката на комисията, то да се прочете още единъ пѣтъ.

Докладчикъ (Чете прибавка въ 30 членъ):

Онѣзи, които били изгубили българското подданство, като се върнатъ иматъ право на представителство слѣдъ 5 години.

Комисията туря това ако Нар. Събрание го рѣши да се улесни за ония, които може би по нѣкоя причина избѣгали или се отдалечили. За това да се направи вмѣсто 10 години само 5 години, че ще могатъ да бждатъ представители.

Бръшляновъ: Менѣ ми се чини, че на такъвизъ, които сж избѣгнали и се завърнатъ, то доста е привилегия въобще, че се приематъ пакъ на подданството. Подиръ завръщаннето имъ слѣдъ 5 години могатъ да бждатъ български подданици, това имъ стига; а колкото да могатъ да бждатъ представители, да потраятъ малко.

Председателъ: Най напредъ, понеже г-нъ Министръ се съгласи съ мнѣнието на комисията, него ще дамъ на вотирание.

М-ръ Цанковъ: Азъ противъ притурката нѣмамъ нищо; но остава на Нар. Събрание същиятъ членъ да вотира или съ притурката.

Председателъ: Тогава приема ли Нар. Събрание този членъ, както стои въ проекта? (Приема се.)

Докладчикъ (Чете):

V.

Книги за записване на натурализацията.

31. Общинитѣ сж длѣжни да иматъ книги за записване на натурализацията. (Приема се.)

32. Рубрицитѣ на книгитѣ ще обѣматъ:

- а) брой, който ще почва отъ всѣка нова година;
- б) името, възрастъ и занятнето на оногози, койго е приетъ за натурализацията;
- в) отечеството и общината му, отъ които е влясился;
- г) името и възрастъ на членовѣтъ на домохазнето му върху, които се простира натурализацията;
- д) датата на свидѣтелството за натурацията;
- е) забѣлѣжка, която ще обема по кой начинъ сж изгубили подданството си ония, които се натурализиратъ. (Приема се.)

33. Една книга съ съжитѣ рубрики ще има въ всѣка община за ония, на които се отнема българското подданство. (Приема се.)

Кърджиевъ: По напредъ г-нъ Министръ казва, че подданството не се отнема, а се изгубва, за това по добръ е да се каже »онии които изгубватъ българското подданство«.

М-ръ Цанковъ: Тука едно или друго да се каже, то е същото.

Председателъ: Присма ли Нар. Събрание чл. 33 както е въ проекта съ измѣнение на думата »се отнема« съ дума »се изгубва«? (Приема се.)

Докладчикъ (Чете):

Чл. 34. Едно копие отъ горѣпоменититѣ книги ще се изпроважда всѣка година до Министерството на Външнитѣ работи. (Приема се.)

VI. Такса.

Чл. 35. Властитѣ, които ще се занимаватъ съ дѣйствието на тоя законъ ще си опредѣлятъ сами всѣка своята такса, която трѣба да се одобри отъ Нар. Събрание слѣдъ пминуването на три години отъ обнародване на тоя законъ“.

Комиссията не е направила никакви измѣнения.

А. Цановъ: Неможе ли да се замѣни съ една българска дума думата «такса». Доста чуждестранни думи турихме, за това тя може да се измѣни съ думата «налогъ» или «данѣтъ» или «плата». (Гласове: не.)

Славейковъ: Азъ бихъ се съгласилъ съ г-на Цанова, но само това, че тогава трѣба да носимъ рѣчици съ насъ за да разбираме всичкитѣ думи, за да можемъ да ги тълкуваме. Такса не е налогъ, а не е и данѣтъ и до нѣгдѣ приближава се до думата берия; но и берия не е точно; защото това е особена берия само за подданици и не може всѣка думата да се замѣни тъй лесно безъ тълкувание. За това безъ да се мѣчимъ да намираме друга дума по добръ е да си остане, както е въ проекта.

А. Цановъ: Много лесно е да туримъ една дума и тогава да се каже, че не се знае какво значи. Английски taxes значи данѣци, а ние взимаме тѣзи дума и казваме, че не знаемъ какво значи.

Славейковъ: Азъ мисля, че неструва да се препираме за думата taxes колкото и да е побългаряваме.

Кърджиевъ: Азъ съмъ на мнѣние да се исхвърлятъ думитѣ «слѣдъ изминуването на 3 години» и да си остане само «отъ Нар. Събрание».

М-ръ Цанковъ: Ние още незнаемъ какви такси ще бждатъ. За това да се практикува година, двѣ и тогава ще разумѣемъ какви такси ще бждатъ. Практиката ще ни научи.

Стамболовъ: Съ този членъ даваме широко право на общинитѣ. Една може да взима 500 гроша, а друга да взима сто пари. За това не е нѣщо трудно да се опредѣли, колко трѣба да се даде на общината за този трудъ за да запише и да го испрати въ Министерството. Менѣ ми се чини, че повече отъ една рубля не може да се вземе. Ние виждаме, че въ състава на едни отъ нашитѣ общини били избрани и чужди подданици — за жалостъ таково нѣщо да става — а други пакъ правятъ такива припятствия, които човѣкъ не може да си помисли. Когато законодателната камара прави законъ и опредѣлява налогъ, то трѣба да бжде еднакъвъ, както въ Търново, тъй и въ София и Варна. За това да се тури една такса за 3 години по една рубля.

М-ръ Цанковъ: Азъ разбирамъ такса не само за записване, а има нѣколко вида такси, ако е за първото подписване, то е друго; но има и други такси.

Предсѣдателъ: Приема ли Нар. Събрание чл. 35 както се прочете? (Приема се.)

Докладчикъ (Чете):

VII. Исключение отъ тоя законъ.

Чл. 36. Исключение отъ тоя законъ се приематъ за държавитѣ съ които се заключатъ конвенции, ако би тия послѣднитѣ да заключаватъ исключения. (Приема се.)

VIII. Силата на тоя законъ.

Чл. 37. Всичкитѣ условия показани въ тоя законъ иматъ сила отъ дѣня на обнародването му. (Приема се.)

Чл. 38. Всичкитѣ распореждания за българското подданство, противни на тоя законъ падатъ отъ дѣня на обнародването на тоя законъ.

Бръшляновъ: Менѣ ми се чини, че този членъ е доста тъменъ; да ли се говори, че закона ще има обратна сила за нѣкои распореждания, които сж станали по напредъ?

М-ръ Цанковъ: Отъ напредъ е имало законъ за подданството, именно турски законникъ. Заради това падатъ тѣзи распореждания отъ турско време.

Стамболовъ: Трѣба да се остави членътъ, защото, ако сж станали нѣкои распореждания отъ властѣта относително за подданството, то тѣ сж незаконни и всѣко распореждане пада.

Тодоровъ: Азъ мисля, че това не трѣба да се касае до подданството на лица, но трѣба да се разумѣва, че правителствени бумажии трѣба да падатъ. Що то е станало, станало е и закона не може да има обратна сила.

Славейковъ: Тука не иде работата за бумажии, но се касае до закони. Назадъ нѣма да се повръщаме; но онова, което е злѣ станало това престава съ този законъ.

Стамболовъ: 36 членъ казва: »Исключение отъ тоя законъ се приематъ за държавитѣ, съ които се заключаватъ конвенции, ако би тѣзи послѣднитѣ да заключаватъ исключения«. Значи, че ако е станало отъ сегашното или предишното правителство нѣкое распореждане да се приеме нѣкои въ българското подданство, то се разбира, че това е незаконно; защото не е имало законъ. Този членъ трѣба да стои така за да нѣма никой да се заблуждава, а да му казва ясно: че ти не си станалъ български подданикъ и че трѣба да търси пакъ, по който може да стане български подданикъ.

Предсѣдателъ: Приема ли се чл. 38 както е въ проекта? (Приема се.)

М-ръ Цанковъ: Членъ 39-й не трѣба никакъ.

Предсѣдателъ: Давамъ на 5 минути распусъ.

(Послѣ распусъ.)

Предсѣдателъ: Засѣданнето се отваря на ново. На редътъ е законопроектъ за подобрение състоянието на онова селско население, което се прехранва съ обработване господарски и чифликески земи.

Калчо Пасковъ: Като се прочете законътъ за подданството има да попитамъ нѣщо отъносно за българските подданици въ Сърбия, защото преди 5 мѣсеца

видѣхъ какъ се постѣлва съ тѣхъ. Българскитѣ подданици се взематъ тамъ въ народната войска, гонятъ ги, штрафуватъ ги, запираатъ ги и искатъ отъ тѣхъ данъци. Хората се обръщатъ къмъ нашия консулъ, но що имъ казва не знай. Знай само това, че той твърдѣ малко отговаря на назначението си. Консултътъ въ Сърбия се затваря тъй да кажемъ презъ три врата и никога не може да се намѣри, тъй що отъ нигдѣ нѣма помощъ за нашитѣ хора. За това искамъ да питамъ г-на М-ра на Външнитѣ Работи: да ли за бѣдѣще ще да направимъ споразумѣние съ сръбското правителство въ това отношение, защото като видѣхъ тѣзи работи направиха ми голѣмо впечатление и нужно е да се направи. (Министрътъ на Външнитѣ работи дохожда въ Събранието.)

Председателъ: Моля г-на интерпелатора да повтори.

Калчо Пасковъ: (Повтаря.) Преди 4 или 5 мѣсеци отидохъ въ Сърбия и видѣхъ какъ се гонятъ българскитѣ подданици, какъ ги записватъ въ сръбската войска, какъ искатъ данъци отъ тѣхъ и пр., и нѣматъ никаква защита нито могатъ да я намѣратъ нѣкъдѣ. За това моля г-на М-ра на Външнитѣ Дѣла да ми каже: ще ли вземе нѣкакви мѣрки за тѣхната защита, като тия българи сега за сега злѣ страдатъ, както азъ видѣхъ.

М-ръ Цанковъ: Мѣрнитѣ за да не страдатъ българскитѣ подданици въ чуждитѣ земи сж взети и за сега не се е представило още никакви оплаквания, освѣтъ онѣзи, които пристигатъ отъ сръбско-българската граница касателно обработването на земитѣ, които останаха на нашитѣ въ Сърбия. Тѣй сжщо дохождатъ оплаквания отъ сръбското правителство, че нашитѣ власти не позволявали на сръбскитѣ подданици да минаватъ насамъ, дѣто иматъ притежания. Но за нашитѣ хора въ Сърбия такъвъ единъ случай не бѣ представенъ. Впрочемъ, азъ ще пиша на нашия агентинъ въ Бѣлградъ да ме уведоми: да ли сж станали такива работи, и ако сж станали и ги не е извѣстиятъ, то той е виноватъ.

Калчо Пасковъ: Азъ видѣхъ, че двама или трима българи, които представиха български паспорти, бидоха записани въ сръбската народна войска, и защото не сж искали да идѣтъ, нѣхъ да ги штрафуватъ. Азъ самъ ходихъ при консула и говорихъ съ него, и говорихъ за тая работа; но той ми каза, че не знае какво да прави, понеже нѣма никакви инструкции въ това отношение. Какъ е направилъ подиръ това, не знай.

Стамболовъ: Азъ като не съмъ билъ въ всичкитѣ засѣдания, не знай да ли комисията за законопроекта за подобрене състоянието на онова селско население, което се прехранва съ обработването на господарски и чифлишки земи, е взела разрѣшеніе отъ Нар. Събрание да се печата доклада или не.

Докладчикъ Грънчаровъ: Въ миналото засѣдание на 22 Ноемврий се каза, че въ сжщото засѣдание щеше

да се докладва, ако остане време; но понеже нѣмаше време, то Нар. Събрание прие да бѣде на дневенъ редъ въ послѣдующето засѣдание.

Свящ. Радевъ: Азъ до колкото помня, на дневенъ редъ за сега бѣше: проектътъ за наставленията на финансовитѣ чиновници, а не тоя проектъ, за кого г-нъ Грънчаровъ ще докладва.

М-ръ Каравеловъ: Азъ бихъ молилъ да не бързаме съ тозъ законъ за когото споменува Свящ. Радевъ, защото той може да почака. Финансовитѣ чиновници иматъ за сега своитѣ инструкции. Освѣтъ това, говори се, че ще се измѣнятъ нѣкои данъци; слѣдователно трѣба да се измѣнятъ и нѣкои инструкции на финансовитѣ чиновници и всичко това трѣба да се тури въ онзи законъ. А като Събранието рѣши въ миналото засѣдание, че е нужно да се разглѣда тозъ законъ, то трѣба да се пристѣпимъ къмъ него. (Одобрение.)

Председателъ: Какъ желае Нар. Събрание; исцѣло ли или членъ по членъ да се разглѣда тозъ законопроектъ? (Гласове; членъ по членъ). Който желае членъ по членъ да си дигне ржката. (Вишегласие.)

Докладчикъ: (Чете):

„Законопроектъ за подобрене състоянието на онова селско население, което се прехранва съ обработване господарски и чифлишки земи“.

Комисията е измѣнила тозъ членъ така: »Законъ за подобрене състоянието на земеделческото население което се намира по господарскитѣ и чифлишки земи«.

Комисията измѣни това така, защото може да се случатъ хора, които обработватъ такива земи, не само отъ селата, но и отъ градоветѣ; но понеже се отнася законътъ само за земеделцитѣ, за това намѣсто »селско население« турила е »земеделческо население«; и намѣсто »което се прехранва съ обработване господарски и чифлишки земи« турила е »което се намира по господарскитѣ и чифлишки земи«.

Бръшляновъ: Комисията е имала право да промѣни заглавието до колкото се отнася до земеделцитѣ, но не е имала право да промѣнява думитѣ »което се прехранва съ обработване господарски земи«. Тия думи трѣба да останатъ както си сж въ проекта.

Тодоровъ: И азъ съмъ на това мнѣние; да се оставятъ думитѣ »което се прехранва съ обработване господарски и чифлишки земи«, защото тогава се разбира че се прехранватъ съ едно извѣстно условие.

Докладчикъ: Както казахъ, комисията е мислила, че има много земеделци, които живѣятъ въ такива чифлишки земи, но не се прехранватъ само съ тѣхъ, защото си иматъ и собствени земи, които обработватъ. А разбира се, че има и такива, които се занимаватъ само съ чифлишки земи.

М-ръ Каравеловъ: Азъ нѣмамъ нищо противъ това измѣнение.

Ст. Поповъ: Азъ мисля, че по добръ е да се каже »които обработватъ господарски и чифлиски земи«, намъсто »които се прехранватъ съ господарски и чифлиски земи«.

Славейковъ: Нито че обработватъ господарски и чифлиски земи, нито че се прехранватъ отъ тѣхъ е казано, но г-нъ докладчикъ каза: »което се намира по господарски чифлиски земи«, защото така има по широкъ смисълъ, отъ колкото както се предлага отъ другитъ г-да.

Председателъ: Давамъ на гласоподаване.

Докладчикъ: (Чете още единъ пжтъ редакцията споредъ комисията съ думитъ: »което се намира«).

Славейковъ: Населението може ли да бжде другадъ освѣнъ гдѣто се намира?

Стамболовъ: Менѣ се струва, че думитъ »което се намира« трѣба да си останатъ, защото тамъ се препитаватъ, тамъ живѣятъ и тамъ работятъ. За това трѣба да се приложатъ.

Докладчикъ: Някои искатъ да се пехвърлятъ думитъ »което се намира«, но азъ не намирамъ това за нужно, защото, има хора, които обработватъ господарски и чифлиски земи, а си живѣятъ въ къщитъ и вѣнъ отъ тия земи, и ако гласъ заглавието както искатъ нѣкои г-да, то влизатъ и онѣзи, които не живѣятъ тамъ, а само обработватъ землитъ.

Председателъ: Желас ли нѣкой да говори?

Савва Илиевъ: Заглавието ще стане много по просто, ако се каже: »законъ за подобрене състоянието на земледѣлцитъ, които се прехранватъ съ обработване на господарски и чифлиски земи«.

Тодоровъ: Заглавието е направено много хубаво, само думата »селско« да се промѣни съ земледѣлческо.

Докладчикъ: Г-нъ Савва Илиевъ предлага пакъ същото, защото »земледѣлческото население« и земледѣлцитъ иматъ еднакво значение. Той настоява да се остави онова, което е туряла комисията, само думата »прехранва« иска да се туря, която дума комисията е изоставила.

Бръшляновъ: Г-нъ докладчикъ казва, че трѣба да се подобри състоянието на онова селско население, което се намира по господарскитъ и чифлиски земи; но може да се случи да има такива лица, които обработватъ такива земи, а иматъ и частни земи. Тука се е имало предъ видъ да се помогне само на онова население, което се прехранва съ господарски и чифлиски земи, а не и на онова, което има и частни земи.

М-ръ Каравеловъ: Азъ не зная защо ставатъ толкозъ препирни, когато по законътъ ще се управлява страната, а не по заглавието. (Удобрене).

Докладчикъ: Г-нъ Бръшляновъ трѣба да е разбралъ, че трѣба да се помогне само на ония, които работятъ исклучително господарски и чифлиски земи, а не и на тия семейства, които иматъ малко своя земя

и не имъ стига за поминѣтъ. Да подобримъ само ония, които нищо нѣматъ, а ония, които твърдѣ малко иматъ, да ги оставимъ, мисли че не ще бжде справедливо; но трѣба да се подобри положението и на ония, които малко иматъ, както и на ония, които нищо нѣматъ.

Председателъ: Давамъ на гласоподаване заглавието, както го е направила комисията, понеже и г-нъ Министръ се съгласява. Приема ли Нар. Събрание заглавието на закона така, както го е редактирала комисията? (Приема се). Който го не приема да си дигне ржката. (Никой не дигна).

Докладчикъ (чете):

1. Господарски земи сж ония при обработването на които онова селско население, което ги работи дава на Господарѣтъ единъ видъ данѣкъ, било въ пари, било въ друго нѣщо.

Бѣлѣжка. Господарски земи сж два вида: а) ония, които господарѣтъ иматъ право да отзема отъ едного и дава другиму за обработване и б) ония, които господарѣтъ нѣматъ право да вземе отъ владѣлцѣтъ и даде другиму и, които сж познати подъ името »Банчина«.

Измѣненята на члена състоятъ въ това: вмѣсто »което ги работи дава на господарѣтъ« турено е »което ги работило, дава на господарѣтъ«; Послѣ въ началото вмѣсто »Господарски земи сж ония« турено е »Наричанитъ господарски земи сж ония«. Послѣ »единъ видъ данѣкъ, било въ пари, било въ друго нѣщо« е измѣнено »единъ видъ данѣкъ въ натура, пари и разни други нѣща«.

Бѣлѣжката тѣй сжщо е измѣнена. Първата алинея вмѣсто »ония, които господарѣтъ иматъ право да отзема, отъ едного и дава за обработване« е направена »ония които господарѣтъ дава ту едному ту другиму за обработване«, пехвърлила е думитъ »иматъ право«, понеже неговото право не знаемъ на какво основание е било.

Председателъ: Има ли нѣкой да говори върху първий членъ?

Недѣлковичъ: Горѣ е било »земледѣлческо« да ли сега комисията го е направила »селско«.

Докладчикъ: Испустнато е, но ако се съгласи г-нъ Министръ може да се туря »земледѣлческо«.

М-ръ Каравеловъ: Съгласявамъ се.

Председателъ: Приема ли Нар. Събрание 1-й чл. както е измѣненъ отъ комисията, заедно съ поправката на г-на Недѣлковича? (Приема се.)

Докладчикъ (чете):

2. Чифлиски земи сж ония, които нѣкой владѣе съ документи такива, каквито предписва законътъ за землитъ и притуритѣ му.

Има никакви измѣненя въ члена, а е прибавена една бѣлѣжка както при първия членъ.

Чете забѣлѣжката:

»Чифлицитъ сж три вида: а) обработванитъ съ слуги (момци), б) обработванитъ отъ заселени въ тѣхъ землевладѣлци, и в) обработванитъ отъ ортакции, (исполжии споредъ качеството на земята)«.

М-ръ Каравеловъ: Съгласенъ съмъ.

Председателъ: Приема ли Нар. Събрание 2-й чл. както е въ проекта съ бѣлѣжката на комисията? (Приема се.)

Докладчикъ (чете):

„3. Всекий жителъ на едно господарско село счита се за собственикъ, притежателъ, на ония земи, които работилъ, но съ условие да даде веднажъ за всекога едно възнаграждение на господарьтъ.“

Този членъ е измѣненъ тъй: (чете.) Всекий жителъ на господарска земя е собственикъ — притежателъ на ония мѣста, които е работилъ, работи, и на ония, отъ които е ималъ право да се ползува. Исхвърлени сж послѣднитѣ думи: »но съ условие да даде веднажъ за всекога едно възнаграждение на господарьтъ« защото за това по долу е прибавенъ особенъ членъ.

М-ръ Каравеловъ: Съгласенъ съмъ съ измѣненето.

Председателъ: Приема ли Н. Събрание 3-й членъ както е измѣненъ отъ Комисията? (Приема се.)

Докладчикъ (чете):

„4. Всекий, който е работилъ непрерывно 10 години една и съща чифликска земя, става собственикъ на работената отъ него частъ, но съ условие да награди и чифликъ-санбийтъ, на който понапредъ е давалъ било пари, било отъ земленитѣ произведения и най послѣ работници или масло, сирене и тѣмъ подобни.“

Комисията е исхвърлила послѣдната алинея, която се отнася до възнаграждението, понеже се отнася всичко къмъ единъ особенъ членъ; а приела е тѣжъ редакция: (Чете.) »Всеко семейство, което е работило непрерывно десетъ години едни и сѣщи чифликски земи, става тѣхенъ собственикъ«. Да се не мисли, че неговото семейство се лишава, ако единъ е погиналъ.

Тодоровъ: Трѣба да се исклучатъ думитѣ »всеко семейство«, защото може да се случи, че на едного е измрѣло семейството. По добръ е да се каже »всекий«. По долу има много такива работи унищожени и види се, че законътъ капитално е измѣненъ. Трѣба да се напечата, защото не ще можемъ да схватимъ такова капитално измѣнение отъ веднажъ.

Докладчикъ: Относително туй, гдѣто каза г-нъ Тодоровъ, че трѣба да се напечата доклада, послѣ да се докладва, има да му отговоря, че този въпросъ е миналъ. А относително за думата »всекий«, комисията се е ръководила отъ това, че ако семейството измрѣ и остане само единъ, то той е пакъ членъ на семейството.

Стамболовъ: До нѣкъдѣ забѣлѣжката на г-на Тодорова е права, защо може само единъ чловѣкъ да остане. Но споредъ мене може да се каже: »всеко семейство или останалий отъ него членъ и т. н.«

Славейковъ: Г-нъ Тодоровъ бѣше въ онова отношение, гдѣто мисли, че може да бѣде единъ чловѣкъ безъ семейство. Дѣйствително комисията е мислила за това, но защото, ако се каже »въ семейството«, то се

обзема и послѣдния членъ, и онзи членъ, когато единъ чловѣкъ си остави едно семейство.

М-ръ Каравеловъ: Азъ мисля, че твърдѣ много искаме да бждемъ прецизни, и видя, че се впускаме въ други въпроси; но азъ ще кажа, че когато се прилага законътъ, тогава ще види Министерството, ако му се даде това право и ще разсждава има ли да се купуватъ тѣзи земи или нѣма. А да ли се казва тука »семейство« или »единъ жителъ«, това не е важна работа.

Докладчикъ: (Чете още единъ пѣтъ членътъ както горѣ).

Ик. п. Тодоръ: Тука тая дума »семейство« е турена въ члена, за да не би се лишилъ нѣкой отъ семейството отъ правото, което му дава законътъ, но тѣжъ дума може да се тури и по послѣ. То се разбира, че не може цѣлото семейство да работи, защото може да има въ него и малки дѣца, които никакъ, не работятъ. За това може да се каже по долу дѣто се казва: »Всекий, който работи въ единъ чифликъ и т. н. т.« Така ще има по добръ смисълъ.

М-ръ Каравеловъ: Може би законътъ не е толкозъ пълненъ и точенъ, но трѣба да забѣлѣжимъ, че още въ онова Събрание дадохме обѣщание, че ще изучимъ този въпросъ само за Кюстендилъ, именно за тѣзи хора, които се оплаквахъ. Въ това отношение бѣше лесно да напишемъ законътъ, но ние мислимъ да го напишимъ по широко, за да може да ни послужи и за другитѣ мѣста. Сега въпросътъ е така. Колкото за кюстендилцитѣ, или семействата имъ, или единъ членъ е останалъ или по вече, то има да кажа, че непременно ще имъ се даждъ земи, защото бацитѣ и предѣдитѣ имъ сж ги работили. По другитѣ мѣста е съмнително да ли ще се даждъ чифликскитѣ земи, защото нѣма кой да ги приеме, тъй щото по добръ е да се каже: »семейството съ останалиитѣ членове жители и т. н.«

Ние не можемъ да кажемъ, че знаемъ детально този въпросъ, понеже изучихме само едно кюше; но ние сега искаме да направимъ единъ законъ, който ще бжде приложимъ и за другитѣ мѣста. Ако приеме Нар. Събрание тоя членъ съ думата »семейство«, азъ нѣмамъ нищо противъ това. Впрочемъ не е важенъ.

Славейковъ: Винца знаемъ, че малки дѣца на една или двѣ години нищо не работятъ; но ако само бащата работи, а другитѣ членове на семейството не работятъ, то пакъ се казва, че семейството е обработвало земята, защото бащата е глава на семейството. Тамъ гдѣто има семейство, обработва семейството, а гдѣто има само единъ жителъ, за него дѣйствително нѣма семейство. Но ако тука се приложи, че който е работилъ той да получава земя, а останалото семейство да не получава, то не ми се чини праведно, защото не зная трѣба ли семейството да загуби правдинитѣ, когато главата му е обработвалъ земята. За това, ако и единъ само да я обра-

ботвалъ, то е сѣщо, като да е обработвало цѣлото семейство.

Стамболовъ: Въ членъ 3-й е останало »всѣкий жителъ«, а въ 4-й »всѣко семейство«. Такава една дисонанса въ законътъ не може да се допусне. Или трѣба въ горний членъ да се постави »семейство« или пакъ въ долний — »всѣкий жителъ«.

Докладчикъ: Въ чл. 3-й гдѣто се казва »всѣкий жителъ« тамъ се отнася за господарственитѣ земи, на които условията сѣ съвсѣмъ други; защото когато се каже единъ жителъ е обработвалъ една земя и отъ него минува на дѣца и унуци, тѣ си преминуватъ само по себе си. За това комисията не е измѣнила нищо. Тука думата е за чифлиски земи, на които условията сѣ съвсѣмъ други. Тамъ естествено непреминува нищо, и за това именно комисията когато е размишлявала върху чифлискитѣ земи, имала е предъ видъ да се нелишаватъ семействата отъ онова право.

М-ръ Каравеловъ: Бѣлѣжката на г-на Стамболова си има цѣль. Азъ мисля, че »семейство« трѣба да се вземе по смисълъ и въ отношение за господарскитѣ земи, защото отъ господарскитѣ земи не можешъ да лишишъ отъ владѣние нито послѣдното дѣте. Ако испушимъ чифлицитѣ, на семействата които нѣматъ глави, то не можемъ да ги дадемъ никому; за това щомъ приехме въ чл. 3-й думата »жителъ« трѣба да стои и въ чл. 4-й, защото тогава ще бѣде по ясно.

Предсѣдатель: Има ли още нѣкой да говори? (Нѣма). Приема ли Нар. Събрание чл. 4-й така както го е редактирала комисията, само съ това измѣнение, че вмѣсто »всѣко семейство« да бѣде »всѣкий жителъ«? (Приема се).

Докладчикъ: (Чете):

»Всѣкий който е работилъ въ единъ чифликъ ту една ту друга часть земя и не всѣка година, той не се ползува отъ распорѣжданята на § 4. но ако всѣка година е работилъ тамъ било една било друга часть земя, добива право на толко земя, колкото му е потребно да се прехрани той и домохозяието му. Но той ще е задълженъ да исплати тая земя по мѣстната (правителствена) цѣна«.

Комисията е редактирала тозъ членъ така: (Чете): »Чл. 5-й. Всѣкий жителъ, който е работилъ въ единъ чифликъ, ту една, ту друга земя, добива право за собственоостъ на толкова земя, колкото е потребно да се прехранва цѣлото семейство«.

Тукъ е прибавена една дума »добива право за собственоостъ«.

М-ръ Каравеловъ: Азъ мисля, че не трѣба да се туря думата »за собственоостъ«, защото ние даваме землитѣ за ползувание, а не още и за собственоостъ. Всичко, което можемъ да направимъ е, да станемъ посредници между чифликинитѣ и селенитѣ. Селенитѣ немогатъ да станатъ собственици до тогызъ, до когато незаплатятъ на правителството онова, което то е дало на

чифликъ-сайбинитѣ; но щомъ заплатятъ това, тогава ставатъ собственици. (Гласове: вѣрно).

Стамболовъ: Послѣдната алинея отъ чл. 5 е изоставена отъ комисията, желалъ бихъ да зная по коя причина.

Докладчикъ: Защото въ другъ особенъ членъ слѣдва за възнаграждението.

Стамболовъ: Менѣ се струва, че като каза г-нъ М-ръ треба да остане тѣзи алинея и да се каже: »но той ще е задълженъ да исплати тая земя по мѣстната правителствена цѣна, и подиръ исплащанieto ще стане собственикъ«.

М-ръ Каравеловъ: Въ тозъ членъ комисията е пехвърлила всичкитѣ думи за възнаграждението, като е съставила за него особенъ членъ, който гласи: »Една специална и смѣсена комисия ще опредѣли окончателно характерътъ и размѣрътъ на възнаграждението за землитѣ споменати въ членове 3, 4 и 5 на този законъ«.

Баларевъ: Споредъ тозъ членъ гдѣто се казва: »всѣкий жителъ, който е работилъ въ единъ чифликъ, ту една, ту друга часть отъ земята, и не всѣка година, тѣ не се ползуватъ отъ распорѣженята на чл. 4-й« но най сѣтнѣ ако е заселенъ тамъ, ще ли го оставимъ безъ земя да живѣе? Защо той да се не ползува отъ распорѣженята на чл. 4-й?

М-ръ Каравеловъ: Ако той е работилъ една година въ радомирский, а друга въ софийскій окръгъ. Такива ще пратимъ въ совати, а другояче нѣма да имъ помогнемъ. Има хора отъ Македония, които сѣ работили само по една година въ единъ чифликъ, а нито по напредъ нито послѣ нищо не сѣ работили; на такива можемъ да дадемъ земята, която сѣ работили въ чифлицитѣ?

Ик. п. Тодоръ: Тукъ е потребно да се разясни по-добрѣ, за да се разбере за какво се говори. Тука е казано, че всѣкий, който е работилъ една или друга часть отъ земята и не всѣка година, той не се ползува отъ распорѣженята на чл. 4-й и т. н. когато е извѣстно, че у насъ земята не се обработва всѣка година. Земледѣлецътъ седи тамъ обработва тая година една часть, другата година друга часть и т. н. Една часть отъ земята може да остави даже и двѣ години не обработвана, но въ това време като работи други части пакъ на сѣщия чифликъ, за него не можемъ да кажемъ, че не е работилъ тая земя; а трѣба и нему да се даде. За това думитѣ »всѣка година« трѣба да се изоставятъ, за да не се разбира криво.

М-ръ Каравеловъ: Тука се разбира именно, че който не е вѣнъ, а си е въ чифлика, той се ползува отъ това право на магаръ, да е оставилъ и 5 години една часть не обработена. Щомъ въ единъ и сѣщи чифликъ работи земледѣлецъ, то работената земя принадлежи нему.

Тодоровъ: За обяснение на последната алинея, трѣба да се каже: «ако е работилъ постоянно и непрерывно всѣка година.» Защото, ако една година с работилъ една частъ, друга година — друга, то отъ това нѣма нищо. Само да се разумѣва, че той постоянно е билъ въ чифлика работникъ и ще има право на тая земя. По тоя начинъ ще се обясни членътъ по добръ.

Докладчикъ: Работниците въ чифлицѣ всѣкога иматъ извѣстни парчета, които обработватъ. Едно парче обработва тая година, друго парче — друга; но той постоянно обработва ту едно ту друго парче, и комиссията е имала това предъ видъ. Съ това не мислиме да отчуждаваме ония, на които дадохме право т. е. на тия, които постоянно обработватъ земята 10 год.; но тоя членъ се отнася къмъ тия, които не обработватъ постоянно чифлиски земи. (Чете още единъ пътъ членътъ споредъ редакцията на комиссията). Значи, той не е ставалъ тамъ работникъ, както ония, които се поменуватъ въ членъ 4-й и които сж взели извѣстни парчета и сж ги работили презъ всичкий си животъ; но тука се говори за ония, които тая година дойдатъ и взематъ едно парче отъ единъ чифликъ да го работятъ, а друга година идатъ въ другъ чифликъ, трети въ третий и т. н., а не за ония, които сж работили все въ единъ и сжщи чифликъ.

М-ръ Каравеловъ: Въ тоя членъ се казва: »но ако всѣка година е работилъ тамъ било една било друга частъ земя, добива право на толкозъ земя, колкото му е потребно да се прехранва той и домохозяинето му«. значи, че тозъ членъ отказва право на тѣзи, които работятъ напримѣръ една година въ радомирскій окръгъ; друга въ софійскій и т. н. тука се говори за хора, които дохождатъ отъ вѣнъ и които сж ги наели като ратаи; такива хора не можемъ да удовлетвори́мъ. А тия, които живѣятъ постоянно тамъ, иматъ право да получатъ земя; както ще опредѣли правителството, ако и да не сж работили една опредѣлена земя, а сж минували отъ една въ друга частъ на сжщия чифликъ.

Докладчикъ: Самиятъ членъ както си е тука мисля, че твърдѣ хубаво ще се разбира, защото се говори за чифлиски земи, които обработва единъ човекъ. Въ чл. 4-й се казва: »който е работилъ непрерывно десетъ (10) год. едни и сжщи чифлиски земи, става тѣхенъ собственикъ«; а тука се говори за чифлиски земи, които единъ работникъ работилъ тая година на едно мѣсто, а другата година се мѣсти на другъ чифликъ. Такъвъ не може да се счита и не може да стане собственикъ на една земя както оня, за когото се говори въ чл. 4-й и който непрерывно работи. Първо и първо не е извѣстно на кое парче може да стане собственикъ и за това не може да се ползува съ разпорѣженията на чл. 4-й, защото той тогѣзъ би могълъ да мисли да вземе всичката земя въ чифлика, която е работилъ за нѣ-

колко години. Но разбира се, че толкозъ ще получи, колкото му е нужно за поминакъ на цѣлото семейство. (Гласове: исчерпано е). Това е разликата между чл. 4-й и 5-й.

Велко Костовъ: До колко азъ разумѣхъ отъ тозъ членъ има да кажъ, че съмъ очевидецъ на нѣколко села, които обработваха една година една частъ отъ една земя, а друга година друга частъ. На тѣхъ трѣба да се даде. Това трѣба да се забѣлѣжи въ протокола.

Тодоровъ: Защото тука не е въпросъ за онѣзи парчета ниви, които е оралъ, но въпросътъ е, че той постоянно е билъ тамъ, зарадъ туй ще се обясни редакцията, ако се турн думата «постоянно».

Симидовъ: Азъ не разбирамъ сега какъвъ е въпросътъ да ли е само за тѣзи хора, които не сж имали земя и сж работили господарски земи, или ако и да сж имали свои, то сж работили една частъ и отъ господарскитѣ, било всѣка година едно и сжщо парче, било промѣнявани презъ 10 години. Азъ мисля, че както първитѣ така и последнитѣ иматъ право да взематъ тая земя, защото то си остава все еднакво, да ли сж ги промѣнявали или не.

М-ръ Каравеловъ: Никой не имъ е отказвалъ правото, но за единъ, който е работилъ постоянно едно и сжщо парче, може да се каже, че това е негово. Правителството трѣба да заплати за това парче, и го дава на работника, а той ще стане собственикъ на това парче щомъ повърне паритѣ на правителството; и тогава ще получи тая земя. А на онзи, който не е работилъ постоянно едно и сжщо парче, ще дадемъ колкото му е нужно.

Ик. п. Тодоръ: Тѣзи думи «всѣка година» отъ обясненията на г-на М-ра на Фин. доста се поясни, но има още и други случаи, за които трѣба да се обясни. Казва се, че нѣкои може да е работилъ едно парче една година, друго парче друга. Азъ разбирамъ това за ратаитѣ, но онѣзи, които сж работили съ своитѣ волове, тѣ може да сж работили и тука и тамъ. А послѣ като е работилъ 2, 3, 4 и 5 год. случи му се да не е ималъ волове, той става ратай нѣколко време и неговата земя остава тѣй. Следъ нѣколко години може да е взелъ пакъ волове и да я работи. Такъвъ човекъ по негово мнѣние не трѣба да се лишава отъ това право, защото по независими отъ него причини не е работилъ всѣка година.

М-ръ Каравеловъ: Тоя законъ не може да бѣде пъленъ за всичкитѣ случаи; защото, както казахъ, ние сме изучили само едно кюше отъ нашието отечество. Ако има нѣкой да приложи нѣщо, или да извади, да редактира или да представи новъ членъ като допълнение, азъ ще го приема съ голѣмо удоволствие; но азъ не зная да ли ще има такъвъ случай, каквито каза отецъ Икономъ, и ако ги има не можъ да се обѣща, че ще имъ се даде удовлетворение. Тука просто се пред-

лага на Министерството на Финансите да вземе мърки, и това сж общи правила за Министерството при вземането тия мърки; а Министерството ще постигне така както ще види за добръ.

Баларевъ: Понеже съ тозъ членъ може нѣкой да се обезпавдае, то надлъжи да му дадемъ по широка граница. Може да се каже: «Всѣкий, който е работилъ на чифликскитъ земи, ту една, ту друга частъ, добива една частъ, колкото му е нужна за да прехрани себе и домохладцето си». Една година като е работилъ това, друга година работилъ друго нарче въ това мѣсто, съгледователно, трѣба да му се даде една частъ отъ това мѣсто, по министерско разпорежение.

М-ръ Каравеловъ: Азъ не разбирамъ какъ можемъ да дадемъ земи на оногova, който е работилъ въ разни чифлици. Това е много необмислено да се предлага, защото тогава всѣкий ще поиска земя, и нѣма чело-вѣтъ, тъй да кажемъ въ България, който не ще поиска земя.

Докладчикъ: Азъ мисля, че като казахъ по напредъ, каква е разликата между членовѣтъ 4-й и 5-й, то е достатъчно да се увѣримъ, че чл. 5-й е съвсѣмъ друго нѣщо и 4-й съвсѣмъ друго. Въ чл. 5-й се говори за онѣзи, които не обработватъ една и сѣща земя. А за което пита отецъ Икономъ, азъ ще му кажа, че въ втората половина на чл. 5-й се предвижда това.

(Чете):

Но ако всѣка година е работилъ тамъ, било една било друга земя, добива право за собственостъ на толкова земя, колкото е потребно да се прехрани цѣлото семейство. Ако е ораля чифлика съ свонѣ волове, а послѣ е станалъ ратай, то това ще каже, че всѣка година е работилъ и добива право; но ако днесъ е работилъ чифликски земи въ радомирекскій окръгъ, а утрѣ въ софийскій, тогавъ гдѣ ще му дадемъ?

Стамболовъ: Когато се прочете послѣдната редакция, трѣба да остане «всѣкий жителъ», а не «всѣко семейство».

Баларевъ: Г-нъ Министръ забѣлѣжи, че това, което предложихъ било необмислено; но отъ обяснения, които ни даде пазиза, че самиятъ неговъ законопроектъ не е обмисленъ.

М-ръ Каравеловъ: Азъ не можъ да обмисля нѣщо около 20 законопроекта въ разстояние на 6 мѣсеца; защото имамъ и много други работи. И това трѣба да се вземе въ внимание, че получихъ въ Финансовото Министерство 16 милиони фр. а днесъ давамъ 32 милиони фр. Азъ моля Нар. Събрание да забѣлѣжи на г-да ораторитъ да не правятъ дързостъ къмъ Министритъ.

Докладчикъ (Чете още единъ пжтъ чл. 5-й.)

Стамболовъ: Струва ми се, че тука стана едно предложение отъ г-на Министра на Финансите, т. е. да се защищаватъ Министритъ, които въ сѣщото време сж депутати, да не бждатъ онеправдавани отъ други депутати. Зарадъ туй като стана това предложение, струва ми се,

че е нужно да се направи обичай, щото по прилично да се отнасяме единъ къмъ другъ; а тоя, който престѣпни тозъ обичай, или той самъ себе си не почита, или другитъ не почита.

Баларевъ: Азъ казахъ обмислено онова, което предложихъ.

Председателъ: Азъ забѣлѣжихъ на г-на Баларева.

Докладчикъ (Чете още единъ пжтъ чл. 5-й споредъ редакцията на комисията.)

Председателъ: Приема ли Нар. Събрание членъ 5-й както се прочете сега отъ докладчика? (Приема се.)

Докладчикъ (Чете):

Чл. 6. Всички ония, които живѣятъ по чифлицитъ сж собственици на къщитъ, които обитаватъ, ако би че сж живѣли въ тѣхъ най малко 10 години.

Споредъ комисията чете:

Чл. 6. Всички ония семейства, които живѣятъ по чифлицитъ сж собственици на къщитъ и тѣхнитъ принадлежности, въ които сж живѣли най малко 10 (десетъ) години.)

Комисията е споменала и тѣхнитъ принадлежности като напр. околукъщиятъ, гумно, дворъ, юртищъ за добитъкъ и пр. Тука се разбиратъ нуждитъ за къщата, тъй щото да се не мисли само сградата.

Сава Илиевъ: Да се не мисли само къщитъ, но отъ друга страна да се не мисли, че тоже принадлежноститъ живѣятъ. Тѣ не живѣятъ.

Докладчикъ (Чете още единъ пжтъ): «къщи и принадлежности, въ които сж живѣли».

Председателъ: Приема ли Нар. Събрание чл. 6-й както е редактиранъ отъ комисията? (Приема се.)

Докладчикъ (Чете):

Чл. 7. Възнаграждението за което се говори въ § 3 и 4 се определява отъ една комисия въ случай че законъ издаването на единъ общъ законъ за отчуждение.

Комисията го е измѣнила така (Чете):

«Една специална и смѣсена комисия ще опредѣли окончателно характерътъ и размѣрътъ на възнаграждението за землитъ споменати въ членове 3, 4 и 5 на тозъ законъ».

Председателъ: Има ли нѣкой да говори върху членъ 7-й? (Нѣма.)

М-ръ Каравеловъ: Азъ съмъ съгласенъ.

Председателъ: Приема ли Нар. Събрание чл. 7-й както е измѣненъ отъ комисията? (Приема се.)

Докладчикъ (Чете):

Чл. 8. Възнаграждението (§§ 3, 4, 5 и 7) се плаща отъ правителственната хазна щомъ се опредѣли количеството; а особенъ законъ ще послѣдува за способътъ по който селското население да се исплати.

Комисията го е измѣнила тъй (Чете):

«Чл. 8. Споменатото въ предишния чл. 7-й възнаграждение се плаща отъ правителственната хазна щомъ се опредѣли количеството; а особенъ законъ ще послѣдува за способътъ, по който земеделческото население да се исплати».

Председателъ: Приема ли Нар. Събрание членъ 8-й както е редактиранъ отъ комисията? (Приема се.)

Докладчикъ (Чете):

Чл. 9. Пасбицето (мерата) и балталжкътъ на ония чифлици на които земята и кжциятъ споредъ § 4, 5 и 6 се отчуждаватъ отъ чифликъ-сайбийтъ, оставатъ принадлежностъ на всички, които живѣятъ въ чифликътъ и се ползватъ отъ тѣхъ безплатно.

Този членъ е скратенъ отъ комиссията така (Чете):

„Чл. 9. Пасбицето (мѣрата) и балталжка на чифлицитъ (чл. 4, 5 и 6) оставатъ принадлежностъ на всички, които живѣятъ въ тѣхъ“.

Стамболовъ: Менѣ се струва, че този членъ може да го нѣма въ закона, защото щомъ стане собственикъ на постройството, което е работилъ, само по себе си се разбира споредъ турския законъ, че става собственикъ на тѣзи частъ; тъй щото, излиза, че чифлика има своя мера. Най сѣтънъ, когато вземе нѣкой да купи чифликъ, той се ползува и отъ мерата: щомъ купятъ нѣкои кжцията и нивитъ, само по себе си се разбира, че мерата и балталжка ставатъ тѣхни, защото чифликъ безъ тѣхъ не може да се върти. За това нѣма нужда отъ този членъ.

М-ръ Каравеловъ: Нѣмаше нужда за този членъ, ако да се отнасяше работата за обикновенитъ чифлици; но колкото за кюстендилскитъ и дубнишкитъ чифлици, трѣба да се каже това, защото тѣхнитъ господари считатъ мерата своя. А колкото за другитъ мѣста знаемъ, че нѣма нужда за такъвъ членъ.

Стамболовъ: Какво считатъ тѣ, това е тѣхна работа; но какво счита турския законъ, това е друга работа. Тѣй като съществува такъвъ законъ може да се каже на такива: твоитъ претенции сж незаконни.

Докладчикъ: Това, което г-нъ Министръ каза и азъ искамъ да го кажа, че ако стои този членъ нѣма вреда на законътъ, но ще служи за погълъмо обяснение за ония, които ще прилагатъ закона, отъ колкото ако го нѣма.

Тихчевъ: И азъ мисля, че трѣба да си остане този членъ, защото той освѣтъ, че дава по глѣмо обяснение, но при това той е съгласенъ и съ турския законъ за земитъ; защото въ чл. 93 отъ него е казано, че «чифлицитъ могатъ да иматъ особенни пасбища, за които плащатъ десетъкъ». Следователно той параграфъ трѣба да се замѣнява чрезъ този членъ (9.) (Гласове: съгласни.)

Предсѣдатель: Приема ли Нар. Събрание членъ 9-й така, както е скратенъ отъ комиссията? (Приема се.)

Докладчикъ (Чете):

Чл. 10. Слѣдъ като се снабдятъ съ земя ония, които работили по чифлика, другата земя остава неограничена собственостъ на чифликъ-сайбийтъ.

Споредъ комиссията (чете):

Чл. 10. Слѣдъ като се снабдятъ съ земя ония, които работили по чифлика, другата работна земя остава неограничена собственостъ на чифликъ-сайбийтъ.

Тука е поставено «работна земя», за да не би се мислило, че и мерата и балталжка оставатъ на чифликъ-сайбийтъ, тъй щото, само работната земя ще се счита като ниви, ливади и т. н.

М-ръ Каравеловъ: Има такива села напр. Сливово въ Трънско, които сж работили такива земи въ Ново-Село, тѣмъ ще дадемъ землитъ, които сж работили; но за аргатинъ, която земя исплати разбира се, че ще остане негова собственостъ.

Стамболовъ: И така виждаме, че това ще остане собственостъ на чифликчинтъ, които могатъ да го продаждатъ на други села; но азъ питамъ: може ли да се продава обработена земя, която нѣма мера, нито балталжкъ? Какво е това противорѣчие? Тогазъ никой нѣма да купи земята, като нѣма гдѣ да пасе овцитъ или биволитъ си.

М-ръ Каравеловъ: Всѣкий владѣлецъ, който владѣе обработена земя въ едно село той се ползува и съ мерата. Щомъ я купятъ другитъ ще се ползватъ. Мерата подлѣжи на всички, които лѣжатъ подъ чертата на тѣзи граница, тъй щото, нѣма нужда да се бопмъ.

Предсѣдатель: Приема ли се 10 чл. съ направеното измѣнение отъ комиссията? (Приема се.)

Докладчикъ (Чете):

Чл. 11. Господаритъ (спахитъ) могатъ да располагатъ по волята си съ ония ниви и ливади, които не сж бащини и върху които иматъ законни документи (тапи), каквито предписва законътъ.

Комиссията е исхвърлила този членъ именно заради туй, защото когато се говореше за господарскитъ земи, ние казахме горѣ що сж господарски земи. Тамъ просто се каза, че всички тия господарски земи преминаватъ право на ония, които сж ги обработвали. Ние казваме тука въ законътъ, че тъй като сж работили жителитъ на господарскитъ села, то минува всичко на тѣхъ. За това комиссията е исхвърлила този членъ.

М-ръ Каравеловъ: Нѣмамъ нищо противъ това.

Предсѣдатель: Министрътъ е съгласенъ да се исхвърли този членъ. Тогава не остава мѣсто да се губи време. (Гласове: съгласни.)

Докладчикъ (Чете):

Чл. 12. Инструкции по приспособяването на тоя законъ ще се предприиматъ, отъ Министрътъ: на Правосъдието, Вътрѣшниятъ Дѣла и Финанситъ.

Комиссията не е измѣнила нищо въ този членъ.

Предсѣдатель: Има ли нѣкой да говори? (Нѣма.)

М-ръ Каравеловъ: Именно за това турихме този членъ, защото землитъ сж много разнообразни и за това ще ставатъ много разнообразни инструкции и много разнообразни распореждания.

Предсѣдатель: Приема ли Нар. Събрание 12 членъ, който се преобрѣща на 11, както е въ законопроекта? (Приема се.) Който го не приема да си дигне ржката.

(Никой не дигна.) Желает ли Нар. Събрание да се прочете последната редакция на този закон? (Желает.)

Докладчикъ: (Чете): »Законъ за подобрене състоянието на земеделческото население по господарските и чифлиски земи.

Чл. 1. Наричаните господарски земи сж ония, при обработването на които онова земеделческо население, което ги работило, давало на Господарътъ единъ видъ данъкъ въ патура, пари и въ равни други нѣща.

Забѣлѣжка: Господарски земи сж два вида: а) ония, които господарътъ давалъ ту одному ту другому, за обработването, и б) ония, които Господарътъ нѣмалъ право да взема отъ владѣльца и даде другому, и които сж познати подъ името „бащина“.

Чл. 2. Чифлиски земи сж ония, които се владѣятъ съ документи такива, каквито предписва законътъ за землитѣ и притурките му.

Забѣлѣжка: Чифлицитѣ сж три вида: а) обработванитѣ съ слуги (момци), б) обработванитѣ отъ заселенитѣ въ тѣхъ земеделци, и в) обработванитѣ отъ ортакчи (исполжени споредъ качеството на земята).

Чл. 3. Всекий жителъ на Господарска земя е собственикъ, притежателъ на ония мѣста, които е работилъ, работи, и на ония отъ които сж ималъ право да се ползува.

Чл. 4. Всекий жителъ, който е работилъ непрерывно десетъ (10) години единъ и сжщи чифлиски земи става тѣхенъ собственикъ.

Чл. 5. Всекий жителъ, който е работилъ въ единъ чифликъ, ту една, ту друга земя, и не всека година, не се ползува отъ распорѣженята на чл. 4-й отъ този законъ; но ако всека година е работилъ тамъ, било една, било друга земя, добива право за собственостъ, на толкова земя, колкото е потребно да се прехранва цѣлото семейство.

Чл. 6. Всички ония семейства, които живѣятъ по чифлицитѣ сж собственици на къщитѣ и тѣхнитѣ принадлежности, въ които сж живѣли най малко десетъ (10) години.

Чл. 7. Една специална и смѣсена комисиия ще опредѣли окончателно характерътъ и размѣрътъ на възнаграждението за землитѣ споменати въ членове 3, 4 и 5 на този законъ.

Чл. 8. Споменжтото въ предишния чл. 7-й възнаграждение се плаща отъ правителствената хазна щомъ се опредѣли количеството; а особенъ законъ ще последува за способътъ, по който земеделческото население да се исплати.

Чл. 9. Пасището (мерата) и балталѣжа на чифлицитѣ (чл. 4, 5 и 6,) оставатъ принадлежностъ на всички, които живѣятъ въ тѣхъ. —

Чл. 10. Слѣдъ като се снабдитъ съ земя ония, които работили по чифлика, другата работна земя остава неограничена собственостъ на чифликъ-сайбитъ.

Чл. 11. Инструкции по приспособяването на този законъ ще се предпизнатъ отъ Министерѣта на Правосъдието, Вжтр. Дѣла и Финанситѣ.

Тихчевъ: Менѣ се чини, че г-нъ докладчикъ не е замѣнилъ думата »собственостъ« съ »владѣние«, и »собственикъ« съ »владѣтель«, когато самъ г-нъ М-ръ на Финанситѣ каза, че нѣматъ право на »собственостъ« но на »владѣние«.

М-ръ Каравеловъ: Когато се подигна този въпросъ отъ г-на Стамболова и отъ комисията, тогава азъ казахъ, че може да се исхвърли това слово.

Докладчикъ: Най послѣ се гласува тъй както бѣше направено отъ комисията и се прие.

Предсѣдатель: Да остане ли »собственостъ« въ този членъ, или да се исхвърли?

М-ръ Каравеловъ: Това не е толкозъ важенъ въпросъ, защото трѣба да се заплати презъ 3 или 4 год. и послѣ да взематъ тапни.

Предсѣдатель: Добръ; тогава остава едната »собственостъ«.

Има ли нѣкой да забѣлѣжи за нѣщо друго? (Нѣма.) Приема ли Нар. Събрание закона, както се прочете въ последната редакция нецѣло? (Приема се). Който не приема да си дигне ржката. (Никой не дигна.)

Има ли нѣкой да каже за дневний редъ нѣщо?

Кърджиевъ: Азъ мисля, че митарственний уставъ, да ли трѣба да се прочете веднажъ въ Нар. Събрание или не, това е работа на Събранието; но азъ мисля, че добръ би било да се прочетатъ само ония членове, които сж измѣнени.

Калчо Симеоновъ: Азъ мисля, че на дневний редъ бѣше моето запитване, за което казахъ въ миналото заседание.

Предсѣдатель: Но понеже мина време, то остава на дневний редъ за утрѣ. Желает ли Нар. Събрание да слѣдва заседанието? (Нежелает.)

Стамболовъ: Менѣ се струва, че да се чете запитването сега не може, но само може да каже г-нъ интерпелаторъ, че ще направи къмъ еди-кой министръ запитване, върху единой въпросъ; но днесъ като неостана време, тогава умрѣ ще се чете.

Тодоровъ: Той трѣба да каже по крайнѣй мѣри, върху какво е запитването му, за да може Министерътъ да се приготви.

Калчо Симеоновъ: Азъ казахъ още въ миналото заседание, че то е относително до распорѣженията на правителството по предаването хранитѣ отъ десетѣка.

М-ръ Каравеловъ: Азъ ще отговоря тогава когато добия свѣдѣния.

Ненко Храновъ: Азъ мисля, че моето запитване бѣше по първо. Работата е, когато Министерътъ дойде тогава ще да го направи.

Предсѣдатель: Тогава чакайте да дойде.

Свящ. Радевъ: И азъ имамъ едно запитване къмъ г-на М-ра на Правосъдието относително сиротинскитѣ каси, и желая да се постави на дневенъ редъ въ едно отъ бѣдѣжнитѣ заседания.

М-ръ Каравеловъ: За сиротинскитѣ каси още нищо не е направено, но правителството е задѣлжило г-на Министра на Правосъдието да пзработи нѣкакви правила, колкото и да бѣдѣжтъ кратки, да се разгледатъ въ тая сесия.

Св. Радевъ: Задовлявамъ се като е така.

Предсѣдатель: Тогава освѣнъ тѣзи запитвания, на дневний редъ въ бѣдъщето засѣданіе ще се чете Митартственний уставъ послѣдната редакция. Послѣ има внесени законопроекти, които ще се прочетжтъ. А законопро-

екта за финансовитѣ чиновници остава за по подиръ, защото г-нъ Министръ на Финансигѣ твърдѣ ясно обясни причинитѣ, които го каратъ за да останъ по подиръ. За сѣга засѣданието се затваря.

(Конецъ въ 5 часа и 15 мин.)

Предсѣдатель: **П. Р. Славейковъ.**

Подпредсѣдатели: { **Н. Сукнаровъ.**
 С. Стамболовъ.

Секретари:

Ив. Даневъ.

В. П. Золотовъ.

Р. Каролевъ.

Райчо Поповъ.

Хр. Баларевъ.

Х. Бръснаровъ.

Хр. Грънчаровъ.

В. Радославовъ.

Управитель на стенографическото бюро **А. Безеншекъ.**